

ĆWICZENIA Z PROJEKTÓW KULTURY

WYBÓR I OPRACOWANIE
PATRYCJA TERCIAK

ĆWICZENIA

Z PROJEKTÓW KULTURY

**PUBLIKACJA W RAMACH STYPENDIUM MKiDN
W ZAKRESIE UPOWSZECHNIANIA KULTURY**

Wybór i opracowanie:

Patrycja

Terciak

Ćwiczenia z projektów kultury.

Publikacja w ramach stypendium MKiDN w zakresie upowszechniania kultury

Wybór i opracowanie: Patrycja Terciak

Redakcja merytoryczna: Patrycja Terciak

Redakcja językowa i korekta: Katarzyna Skręt

Projekt graficzny i skład: Patrycja Terciak, Katarzyna Koba

© by Patrycja Terciak

Wydawca: Patrycja Terciak

www.patrycjaterciak.wixsite.com

Partnerzy: Teatr Szwalnia w Łodzi oraz Uniwersytet Łódzki

teatr **szwalnia**

ISBN 978-83-950097-0-9

Łódź 2017

Publikacja powstała w ramach stypendium przyznanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie upowszechniania kultury za rok 2017

Stypendium

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

SPIS TREŚCI

I WPROWADZENIE

Słowo wstępne

Jak nie poddać się „grandozie” i przetrwać?

II PROJEKTY KULTURY (FAQ)

Czym są projekty kultury i jakich obszarów dotyczą?

Jak opracować projekt kultury?

pomysł A

potrzeba

pomysł B

strategia

realizacja

ewaluacja

kontynuacja

Jak zarządzać projektem kultury?

Jak ewaluować projekt kultury?

III ĆWICZENIA Z PROJEKTÓW KULTURY

zadanie 1

zadanie 2, część I

(zestaw 1, zestaw 2, zestaw 3, zestaw 4, zestaw 5, zestaw 6)

zadanie 2, część II

IV DOBRE PRAKTYKI

Województwo dolnośląskie

Województwo kujawsko-pomorskie

Województwo lubelskie

Województwo lubuskie

Województwo łódzkie

Województwo małopolskie

Województwo mazowieckie

Województwo opolskie

Województwo podkarpackie

Województwo podlaskie

Województwo pomorskie

Województwo śląskie

Województwo świętokrzyskie

Województwo warmińsko-mazurskie

Województwo wielkopolskie

Województwo zachodniopomorskie

Dobre praktyki wskazane przez ankietowanych

V INDEKS OGÓLNOPOLSKICH ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

PODZIĘKOWANIA

WPROWADZENIE

SŁOWO WSTĘPNE

Szanowni Państwo,

Z entuzjazmem dopinguję świadomej pracy projektowej odpowiadającej na potrzeby środowisk grup odbiorczych. Wierzę, iż umiejętność prawidłowego prowadzenia projektu kultury uzupełnia (i realizuje) sukces każdego powstałego pomysłu.

Codziennością znaczącej większości z nas jest konieczność wpisania swojej działalności (indywidualnej, organizacyjnej, instytucjonalnej) w system programów grantowych. Niestety nie każdy z nas jest odpowiednio przygotowany do funkcjonowania w tym specyficznym systemie. Większość z nas nie posiada kluczowych umiejętności w trakcie studiów, a wdrażanie się w praktyce także nie zawsze przygotowuje nas do właściwego bycia w reaktywnym i dynamicznym środowisku, jakim jest środowisko projektowe.

Przekazuję na Państwa ręce folder będący wynikiem przyznanego mi w drugim półroczu 2017 roku stypendium Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie upowszechniania kultury.

Chciałabym, abyście potraktowali Państwo ten folder, jako rodzaj notatnika, inspiratora i niezbędnika, który pomoże Państwu w opracowaniu, zarządzaniu i prowadzeniu ewaluacji projektów kultury. Prosta i użytkowa forma publikacji umożliwi ekonomiczny i szybki jej wydruk, przez co zachęca do wprowadzenia w jej strukturę własnych przemyśleń.

Ostatnie części publikacji zawierają: propozycje ćwiczeń, które mogą pozwolić Państwu (i tworzonym przez Państwa zespołom projektowym) rozbudzić niesztampowe i kreatywne myślenie; przykłady dobrych praktyk, którymi podzieliły się ze mną Urzędy Wojewódzkie w Polsce oraz respondenci ogólnopolskiej ankiety dotyczącej „Ćwiczeń z projektów kultury”, a także indeks źródeł finansowania, który możecie Państwo indywidualnie uzupełniać.

Mam przyjemność zaprosić Państwa do czerpania z dobrych pomysłów i porad, które mam nadzieję przyczynią się do świadomego tworzenia projektów kultury o ogromnej sile oddziaływania, czego sobie i Państwu z całego serca życzę,

Patrycja Terciak
stypendystka MKiDN
w zakresie upowszechniania kultury

Patrycja Terciak zajmuje się produkcją festiwalową i teatralną; posiada wieloletnie doświadczenie jako producent, koordynator i project manager. Jest autorką projektów kultury, na które pozyskuje środki dla instytucji oraz organizacji pozarządowych. Autorka tekstów krytycznych m.in. dla „Glissando” i „Didaskaliów”. Uhonorowana stypendium artystycznym Prezydenta Miasta Łodzi w dziedzinie teatru (Czarne słońce. Sytuacja sensoryczna premiera 28 stycznia 2017 r.). Stypendystka Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie stypendiów twórczych oraz stypendiów z zakresu upowszechniania kultury na rok 2017.

Doktorantka MŚSD na Wydziale Rzeźby i Intermediów gdańskiej Akademii Sztuk Pięknych. Jest twórcą niezależnym. Pracuje w materii teatru oraz sztuk wizualnych. Interesują ją kategorie liminalne, pamięć indywidualna i zbiorowa, sztuka dokumentacji, działania z zakresu trzeciej kultury, teoria kultury i teoria dramatu (w szczególności zagadnienie tekstu dla teatru).

JAK NIE PODDAĆ SIĘ „GRANDOZIE” I PRZETRWAĆ?

Tytułowe pytanie zadaje sobie każdy z nas, niezależnie od tego, czy jest związany z instytucją samorządową/wojewódzką, czy działa w obrębie organizacji pozarządowej lub indywidualnie - jak nie poddać się grantozie i przetrwać?

Chcę, abyście zaznajomili się Państwo z niezmiennie aktualnym tekstem Tomasza Rodowicza (a dokładnie z wybranymi fragmentami), który mimo że odnosi się do sytuacji w teatrze (poza instytucją), to niezaprzeczalnie można przenosić podane w nim problemy na grunt każdej z dziedzin sztuki, czy dalej - na grunt każdego projektu kultury.

TOMASZ RODOWICZ

GRANDOZA

(ŹRÓDŁO: PORTAL TEATRALNY.PL, 20.02.2015)

<http://teatralny.pl/felietony/grandoza,944.html>

„(...)

A teraz będzie kontynuacja mojej wypowiedzi z zeszłego roku o koniecznych zmianach w sposobach finansowania kultury w naszym kraju (na łódzkim portalu Miej Miejsce

---

i na e-teatrze). Ponieważ poprzedni tekst wywołał wiele ciekawych reakcji, a nawet deklaracji współdziałania, piszę licząc, że po drugiej stronie znowu odezwą się nożyce i rozpocznie rozmowa o zmianach systemowych w zakresie dotowania uprawiania sztuki i edukacji artystycznej.

Nie przebadałem całego obszaru grantowania i finansowania sztuki w RP, będę więc mówił subiektywnie i wąsko o sytuacji grup artystycznych, animatorów, teatru niezależnego, offowego, alternatywnego, parainstytucjonalnego, tworzonego najczęściej przez NGO-sy, grupy nieformalne, indywidualnych artystów, performerów, muzyków i tancerzy. To jest najbardziej kreatywna, chociaż mało widoczna, fermentotwórcza, elastyczna i żywiołowa forma edukacji artystycznej. To nienarzucany sposób budowania tożsamości kulturowej i społecznej, lokalnej i globalnej. To głos spoza rynku sztuki. Tu za stawianie trudnych pytań nie wystawia się faktur i odliczeń od podatku VAT. To realny głos sprzeciwu, który chce mówić o różnych formach pogubienia się i próbach naprawiania świata. To głos tych, których w komentarzu pod moim ostatnim artykułem niejaka pani Kryśka nazwała «nieudacznikami».

Hulajnoga i ferrari

Do rzeczy więc. Po pierwsze i najważniejsze: w jednym wyścigu nie może startować ferrari i hulajnoga. Nie można zestawiać obok siebie instytucjonalnego teatru lub teatru prywatnego z dużego miasta i NGO z małej

miejsowości. Po jednej stronie staje wtedy dotacja i drogie bilety, duży sponsor oraz kilkadziesiąt etatów, a po drugiej kilka osób z nowatorskimi pomysłami, bez «nazwisk», bez działu promocji i bez realnych środków mogących zapewnić np. wkład własny w projekcie.

Pierwszy oczywisty wniosek: wkład własny wymagany od NGO nie powinien przekraczać możliwych do uzyskania pięciu procent. Instytucje kultury poradzą sobie z uzyskaniem 15%, jak do tej pory. W obecnej sytuacji małe organizacje zmuszane są do wymyślania karkołomnych figur i uruchamiania absurdalnych procedur, żeby zrealizować ten wymóg.

Wkład własny to jedna z podstawowych przeszkód nie do pokonania dla wielu wartościowych, kulturotwórczych projektów. Dodatkowo na starcie hulajnogi mają do opłacenia wynajmy sal, sprzętu i obsługi technicznej, które to usługi ferrari ma w swoim wyposażeniu standardowym.

Za wkładem własnym idą też inne kwestie. Im większy wkład zadeklaruje wnioskodawca, tym może liczyć na wyższą punktację. Logiczne, że powinna jednak decydować merytoryka. Bogaty z dużym zapleczem może skonstruować naprawdę duży wkład własny, ale dlaczego ma to mieć wpływ na ocenę całości projektu?

Najprostszy nasuwający się wniosek: pieniądze na NGO-sy i instytucje powinny być przyznawane z dwóch osobn-

---

-ych i niezależnych rozdań – z innymi zasadami i regulaminami. Tylko wtedy wyrówna się szansę i da NGO-som możliwość swobodnego działania.

Dla kogo teatr?

Do teatru powinni chodzić wszyscy. Powinni móc chodzić wszyscy. Głównie młodzi ludzie, którzy z jakiś powodów szukają odpowiedzi na swoje ważne pytania. Dlaczego oni najbardziej? Bo niektórzy z nich będą za chwilę decydować, czy naszą wrażliwością rządzić będzie kultura, czy popkultura. Ci młodzi ludzie, którzy nie budują swojej tożsamości wyłącznie w googlu. Ci, którzy szukają i chodzą najczęściej pod prąd. Oni jednak nie wejdą do teatru, w którym bilet kosztuje 150 złotych. Tam wejdzie elita dużych miast: politycy (i ich żony) – żeby się pokazać, biznesmeni i nadziane hipsterstwo. A ponieważ ten teatr po 120-150 zł ma się świetnie i bilety schodzą jak świeże bułeczki, nie widzę powodu, żeby potrzebował dodatkowego wsparcia z budżetu państwa. Ludzie w wielkim mieście kupią bilet i za 200 zł. Jeżeli jakiś teatr i jego projekty (często wykraczające poza realizację spektaklu, a obejmujące także działania kulturowe) korzysta z dotacji udzierganej z pieniędzy podatnika, to bilet nie powinien kosztować więcej niż 40 zł. To tak w kwestii zachowania jakiejś przyzwoitości. Zakładajmy, że podatnik ma prawo (ekonomiczne) obejrzeć to i owo, nie tylko komerchę i kabaret. Za dotacją powinna iść ochrona praw średnio sytuowanego młodego i niekoniecznie tylko młodego widza.

Za darmo

I chore w drugą stronę: wiele programów dotacyjnych zakłada w swoim regulaminie zakaz sprzedaży biletów wstępu na artystyczne efekty projektu, ponieważ jest dotowany. Przyzwyczajamy odbiorcę, że sztuka może lub ma być za darmo, więc walą wszyscy jak na wyprzedaż do supermarketu. Ale następna produkcja jest już biletowana – wtedy potencjalni widzowie nie rozumieją, dlaczego mają płacić. Dlatego, że za ludzką pracę się płaci! Nie można robić gratisów. Cenę wstępu powinien ustalać artysta z organizatorem, choćby na minimalnym poziomie. Oczywiście nie dotyczy to wszystkich projektów edukacyjnych i społecznych, w których chodzi o proces, współuczestnictwo i kontynuację.

Priorytety i zapytania

Fajnie, że ministerstwo wymyśla nam tematy i zadania artystyczne na każdy rok, a twórcy starają się jak mogą, żeby temu sprostać. Trudniej co prawda realizować własną ścieżkę, gdy trzeba się mierzyć z tematycznymi rocznicami. Często jednak są to niezbędne środki, żeby kontynuować jakąkolwiek pracę, więc podejmujemy te wyzwania. Dużo uwagi i czujności od ekspertów wymaga odcedzenie tego, co naciągane, od tego, co rokuje. Taka odpowiedzialność komisji ekspertów powinna być należycie opłacana, a domyślam się, że tak nie jest. Tym bardziej że chcielibyśmy się od nich dowiedzieć, dlaczego tak, a nie inaczej nas ocenili. Wiem, że to niemożliwe wobec setek składanych projektów. Ale gdyby przynajmniej dać prawo pierwszym dziesięciu pod

---

kreską do zapytania, gdzie popełnili błąd, żeby w następnej edycji go uniknąć? W tym roku jeden z naszych projektów edukacyjny przepadł, bo za organizację dostał 4 punkty na 10 możliwych. Podobne projekty z opisem tego samego zaplecza i organizacji przechodziły w poprzednich latach z wysoką punktacją. Czasem po prostu warto wiedzieć, jaka logika rządzi ekspertami.

Festiwale

Dostają duże i małe. Duże dużo, a małe mało. Wystarczy popatrzeć na listę dotowanych z priorytetu Teatr i Taniec: to praktycznie tylko festiwale. Przepadają indywidualne inicjatywy, produkcje spektakli, artystyczne cykle tworzone przy teatrach, dofinansowania na pokazy grup niezależnych, publikacje itd. Skoro tak bardzo potrzebujemy festiwali, może powinny być jednak w osobnym priorytecie i oceniane inaczej niż projekty artystyczne (inna punktacja, inne kategorie, inny regulamin)? Przecież rządzą się całkowicie innymi prawami niż projekty indywidualne.

Chciałbym być na końcu dobrze zrozumiany. Nie chcę tu narzekać. Mam bardzo satysfakcjonujące i twórcze doświadczenia w kontaktach z grantodawcami, na przykład NCK i Instytutem Teatralnym. Nie chcę też rozpoczynać dyskusji o sprawiedliwości w rozdawnictwie publicznych pieniędzy. Wychodząc od konkretnych zmian, które sugeruję i które dawałyby większe szanse mniejszym organizacjom, zespołom twórczym i artystom,

chciałbym rozpocząć rozmowę o głównym kierunku wspierania sztuki przez państwo. Czy wzmacniamy i poszerzamy tzw. rynek sztuki i mainstream, czy uwagę kierujemy na to, co poza rynkiem, co jest odważne i ryzykowne, kreatywne i młode, buduje uczestnictwo i daje szansę na przyszłość. I nadzieję, że za kilka lat nie obudzimy się «z ręką w nocniku».

W obrębie zagadnienia grantozy, którą Tomasz Rodowicz w tytule artykułu mianuje „grandozą”, autor nie odnosi się do jeszcze jednego ważnego problemu - mianowicie - system grantów poparty regulaminami generuje w nich potrzeby i odgórnie wskazuje grupy docelowe, do których projekty powinny być kierowane.

Opracowanie regulaminu, opracowanie i wdrożenie projektu kultury powinno natomiast wynikać bezpośrednio z potrzeby danego środowiska, a nie potrzeby podanej - jak trend - przez większość grantodawców.

W związku z powyższym proponuję Państwu wybranie świadomej drogi, poprzedzonej sprawdzeniem i rozpoznaniem środowisk, dla których chcemy tworzyć swoje projekty kultury; drogi prowadzącej do umiejętnego aplikowania w programach dotacyjnych oraz realizacji projektów innowacyjnych, będących interpretacją ustalanych regulaminów.

PROJEKTY KULTURY (FAQ)

PROJEKTY KULTURY (FAQ)

Część druga publikacji zawiera szczegółowe odpowiedzi na najczęściej zadawane przez uczestników warsztatów (poświęconych ćwiczeniom z projektów kultury) pytania.

Pytania dotyczą specyfiki projektów kultury - ich tworzenia, zarządzania nimi oraz przeprowadzania skutecznej i wartościowej dla zespołu projektowego oraz jego odbiorców ewaluacji.

FAQ, czyli *Frequently Asked Questions*, z założenia przedstawia(ją) zbiór wyjaśnień opracowanych tak, by udzielić kompletnych odpowiedzi bez angażowania do tego jakichkolwiek osób. FAQ w publikacji „Ćwiczenia z projektów kultury” także ma pełnić funkcje wykazu odpowiedzi na tyle szczegółowych i omówionych w sposób przystępny, by mogły one służyć Państwu jako pierwsze źródło projektowej pomocy.

CZYM SĄ PROJEKTY KULTURY I JAKICH OBSZARÓW DOTYCZĄ?

Projekt kultury jest pojęciem autorskim, na którego wprowadzenie w dyskurs pracuję także podczas realizacji stypendium. Ze względu na zatarcie granic między dziedzinami, na hybrydyczność i interdyscyplinarność znaczącej większości zgłaszanych i nagradzanych grantami projektów, uważam iż konsekwencją jest konieczność zmiany pojęć.

Świadomość pracy nad projektem kultury (a nie na przykład, li tylko nad projektem muzycznym) pobudza kreatywność zespołu projektowego. Nagle wizja projektu może w obrębie danej kategorii ewoluować w rozmaitych kierunkach i sposobach realizacji. Oczywiście niezbędna na etapie planowania jest redukcja pomysłów, aczkolwiek sam proces „burzy mózgów” - w obrębie wyznaczonego obszaru - rodzi innowacje!

Projekty kultury dotyczą wszelkich obszarów aktywności twórczej - od podstawowych kategorii projektowych (jak na przykład: muzyka, film, teatr i taniec, sztuki wizualne, literatura) przez podstawowe formy realizacji (jak na przykład: koncert, produkcja filmowa lub teatralna, wydawnictwo, wystawa czy warsztaty), aż po nowe formy

---

i sposoby działania, które ogranicza tylko własna wyobraźnia.

Projekt kultury jest zatem każdym projektem realizowanym w obszarze kultury i sztuki, ale to co odróżnia go od znanej i powszechnej formuły, to jej nowatorska interpretacja. Projekt kultury wychodzi naprzeciw realnym potrzebom grup odbiorczych, nie generuje ich sztucznie. Projekt kultury wychodzi od długofalowego oddziaływania, zakłada swoją kontynuację na różnych polach (i w różnych dziedzinach).

JAK OPRACOWAĆ PROJEKT KULTURY?

Praca nad projektem kultury jest zbliżona do pracy projektowej w ogóle. Opiera się na schemacie:

**POMYSŁ A — POTRZEBA —
POMYSŁ B — STRATEGIA — REALIZACJA —
EWALUACJA — KONTYNUACJA**

Przy czym każdy z etapów cechuje znamienne dla niego specyfika.

POMYSŁ A

Idea, którą chcielibyście Państwo wdrożyć w formie projektu kultury. Pierwsza przesłanka, inspiracja, tęsknota, która wymaga weryfikacji i rozwinięcia.

POTRZEBA

Pierwszym krokiem w weryfikacji potrzeby jest pojawienie się idei („pomysł A”) - punktu startowego, wokół którego nabudujemy późniejszy projekt. „Potrzeba” to podstawa, z której powinien wynikać projekt kultury (zdefiniowany jako „pomysł B”). Podstawa wiążąca się z rozpoznaniem potrzeb w obrębie danej grupy docelowej.

W tej fazie pracy powinniśmy odpowiedzieć sobie na pytanie, do kogo kierujemy nasz projekt. Czy dana grupa jest nim zainteresowana, a jeśli nie, to jakie są jej potrzeby i oczekiwania. A przede wszystkim, co może wnieść realizacja naszego projektu w obrębie danej grupy - jaką realną zmianę może wprowadzić.

Jak możemy zbadać potrzeby?

Najbardziej trywialną, ale też najbardziej skuteczną formą **rozpoznania potrzeb** jest rozmowa z potencjalnymi odbiorcami i tymi, którzy już do nas docierają. Jest to najmniej wyobcowany sposób uzyskania feedbacku. Niezależnie od tego czy działamy lokalnie, w zasięgu ogólnopolskim, czy międzynarodowym. Rozmowy budują relacje, a są także odpowiednim narzędziem do tłumaczenia tego, co chcemy zaproponować zanim zostanie zrealizowane.

Jeśli jednak taka metoda nie jest możliwą, lub zbyt skomplikowaną, szczęśliwie jesteśmy dysponentami wielu narzędzi, które takie rozpoznania pomagają ułatwić (od ankiet, po analizy grup odbiorczych znamienych dla briefów i struktur marketingowych).

Rozpoznanie potrzeb grup odbiorczych przybliży nas do dookreślenia zakresu tematycznego i formalnego projektu kultury, który chcemy wdrożyć, a także do wyboru odpowiedniego programu grantowego.

POMYSŁ B

Za hasłem „pomysł B” stoi właściwy, zweryfikowany i oceniony jako potrzebny pomysł przeznaczony do wdrożenia. Zanim zostanie on ostatecznie zdefiniowany, należy poddać zespół projektowy twórczej wymianie myśli (zostańmy przy określeniu „burza mózgów”), która ma na celu szukanie oryginalnych i innowacyjnych możliwości realizacji/ rozwinięcia projektu. Wielość pomysłów, poszukiwania na styku różnych dziedzin kultury mogą doprowadzić do tworzenia naprawdę nowych kierunków i trendów w postaci autorskich projektów kultury.

STRATEGIA

Warunkiem przedwstępnym opracowania strategii dla projektu kultury jest przypisanie go pod dany program grantowy. Z pełnią przekonania namawiam do tego, by wybór programu dotacyjnego odbywał się dopiero w tym etapie pracy. Dzięki temu nie zatracimy świeżości własnych pomysłów i nie będziemy konstruować ich pod dany priorytet. Wybierając go możemy oczywiście dalej poddawać swój pomysł weryfikacji - wprowadzić w niego potrzebne zmiany - ale niech ma to miejsce dopiero podczas budowy strategii.

Strategię projektów kultury należy rozbić przynajmniej na dwa obszary równoległych działań - strategię koordynacji oraz strategię promocji projektu. W obu przypadkach zespół projektowy musi określić zadania tak, by wyobrazić sobie całościowy przebieg projektu (od

---

złożenia wniosku, przez jego prowadzenie i wykonanie, po jego rozliczenie i potencjalną kontynuację).

Ten pełny obraz produkcji i działań promocyjnych musi zawrzeć się w realnym harmonogramie (czasowym), który zakładać będzie możliwość przesunięcia terminów, tak by mimo tego projekt mógł zostać zrealizowany. Jak wiemy, nie zawsze ustalony deadline stanowi termin ostateczny; niekiedy przypadki losowe zmuszają nas do jego przekroczenia.

Realny harmonogram, to taki, który można zamknąć w pięciu fazach realizacji:

1. Fазie przedwstępnej
2. Fазie wstępnej
3. Fазie głównej realizacji
4. Fазie ewaluacji
5. Fазie końcowej

(Więcej o strategii w punkcie „Jak zarządzać projektem kultury?“).

REALIZACJA

Realizację projektu należy zaplanować na pięć podstawowych etapów, które stanowią jego strategię.

1. Faza przedwstępna

Jest to czas, w którym zespół projektowy wykonuje prace niezbędne do zdefiniowania i przeprowadzenia jego projektu kultury. To wszelki background, który udaje się

zgromadzić: informacje o potrzebach grupy docelowej, research w stanowiących inspirację materiałach i tekstach kultury, itp.

Wykazanie się pracami na rzecz projektu kultury, wykonanymi przed jego rozpoczęciem, świadczą o kompetencji zespołu realizatorów, którzy przyczyniają się do tworzenia świadomej przestrzeni kulturalnej.

2. Faza wstępna

Jako fazę wstępną należy rozumieć czas po zdefiniowaniu projektu oraz jego celów i rezultatów. To czas na stworzenie strategii koordynacji oraz promocji, które wraz z jej rozpoczęciem muszą być sukcesywnie wdrażane. Na początku fazy wstępnej zespół projektowy otrzymuje zadania, z których będzie musiał się wywiązać.

Faza wstępna przygotowuje grunt na realizację fazy głównej. Jej prawidłowy przebieg spoczywa w rękach koordynatora i współtwórców oraz osoby odpowiedzialnej za komunikację projektu (promocję).

3. Faza główna realizacji zadania

Faza główna realizacji zadania obejmuje prawidłowy przebieg założonych celów i rezultatów projektu - jego ostateczną prezentację - efekt.

To także faza wzmożonej pracy promocyjnej projektu.

4. Ewaluacja

Punkt, którego w realizacji projektu kultury nie należy pomijać. Opracowanie sposobu na ewaluację najlepiej kształtować sukcesywnie z przebiegiem projektu. W trakcie poprzedzających ją trzech faz na pewno ukażą się zespołowi projektowemu takie narzędzia (miękkie!), które pozwolą na otrzymanie innowacyjnego, prowadzonego w duchu projektu, sygnału zwrotnego od odbiorców zadania.

Ewaluacja jest źródłem wniosków istotnych dla sprawozdania i weryfikacji założeń danego projektu kultury.

5. Faza końcowa

Ostatni (oficjalny) etap projektu kultury związany jest z przygotowaniem sprawozdania i rozliczenia projektu. Koordynator wraz z księgowością powinien nadzorować prawidłowe zamknięcie projektu; natomiast osoba zajmująca się promocją w tej fazie powinna przekazać komplet dokumentów wskazujących na zasięg informacji o projekcie w mediach i przestrzeni społecznej, a także przygotować kompletną (prawdopodobnie zleconą wcześniej podmiotowi zewnętrznemu) jego dokumentację fotograficzną i filmową, jeśli taka była zakładana we wniosku.

EWALUACJA

Ewaluacja to proces o charakterze praktycznym, który ma pomóc zespołowi projektowemu ustalić, czy dany projekt

spełnił zakładane cele. Jest to ocena wartości projektu kultury, która powinna odbywać się za pomocą miękkich metod i narzędzi korespondujących z podejmowanymi w projekcie rozwiązaniami. Dzięki takim ambicjom jesteśmy w stanie wypracować powszechność, która będzie odzeganą realizatorów projektów od ich ewaluowania głównie za pomocą ankiet.

Przy żadnym z projektów kultury nie należy rezygnować z etapu ewaluacji. Specyfika projektów kultury - działań wydarzających się na styku sztuk i dyscyplin - wymaga ewaluacji, by możliwie jak najbardziej krytycznie dyskutować przeprowadzone projekty w środowiskach twórczych, ulepszać i móc się nimi nawzajem inspirować.

KONTYNUACJA

Wprowadzenie kontynuacji w strukturę projektu kultury jest wyrazem jego świadomego tworzenia. Dajemy tym samym wyraz chęci pracy nad działaniem długofalowym, a nie jednorazowym.

W tej części pracy powinniśmy wykazać się pomysłami na kontynuowanie projektu nie tylko w obrębie dziedzin, z których się wyłonił, ale rozszerzyć jego zasięg na inne obszary sztuki i kultury (próbując przy tym trafić do zróżnicowanych grup odbiorczych).

JAK ZARZĄDZAĆ PROJEKTEM KULTURY?

Zarządzanie projektem kultury jest ściśle związane z powstałą do niego strategią koordynacji i promocji. W obrębie wyszczególnionych faz zadania należy założyć także przestrzeń na dynamiczne zmiany, które trzeba będzie wdrażać natychmiastowo - jak tylko będą się pojawiać.

Prawidłowe zarządzanie projektem porządkuje dobrze przygotowany harmonogram i doświadczony koordynator, który przede wszystkim będzie umiał wyobrazić sobie projekt całościowo, ale także będzie miał umiejętność przewidywania możliwych zmian i konsekwencji każdego z etapów pracy. Koordynator powinien uczestniczyć we wszystkich fazach realizacji projektu, także w jego fazie przedwstępnej.

W fazie wstępnej realizacji projektu koordynator powinien współpracować także z księgowością, by prawidłowo stworzyć budżet projektu (którego następnie będzie pilnować!) i przygotować umowy dla wszystkich osób zaangażowanych w jego realizację.

Nawiązując do otwierającej publikację tekstu Tomasza Rodowicza, większości organizacji pozarządowych (ale często także i instytucjom) trudno jest wygenerować wkład własny. Faza przedwstępna projektu przy zaangaż-

---

owaniu do niej koordynatora i osoby zajmującej się promocją, daje szansę wypracowania wkładu w postaci zaangażowania do projektu kultury sponsorów i partnerów strategicznych.

W pracy nad projektami kultury - zwłaszcza w mniejszych miejscowościach - bardzo istotne jest sieciowanie instytucji, organizacji i osób prywatnych, które mogą zaangażować się w jego realizację. Formy barterów, ale i realne wkłady finansowe stanowią często o bardzo mocnej podstawie przyczyniającej się do większej szansy na zrealizowanie zadania.

Zarządzanie projektami kultury dopełnia komunikacja projektu w mediach i w obszarach dostępnych odbiorcom, a co za tym idzie - dobrze opracowana strategia promocji. Pozyskanie sponsorów, partnerów i patronów medialnych to tylko wierzchołek promocyjnej góry. Po stronie specjalisty leży także zlecenie/ przygotowanie spójnej identyfikacji projektu, opracowanie tekstów go komunikujących obowiązujących również wszystkim, którzy będą publicznie wypowiadać się o projekcie, tak by informacje o nim były stałe i konsekwentne. Przy współpracy z innymi podmiotami należy pamiętać, by i oni zostali wtajemniczeni w przygotowaną (i obowiązującą również ich) strategię promocji.

JAK EWALUOWAĆ PROJEKT KULTURY?

O ewaluacji traktował jeden z wcześniejszych punktów publikacji. Nie zostało w nim natomiast powiedziane to, iż skuteczne prowadzenie działań dokumentujących przebieg projektu może być jednym z narzędzi przyczyniających się do przeprowadzenia ewaluacji (gdyż reportaże i sztuka dokumentu są pośrednim źródłem wiedzy o projekcie i jego odbiorcach).

Raz jeszcze, dla uporządkowania wiedzy, chcę przypomnieć o istności prób wprowadzenia miękkich metod ewaluacji w struktury projektów kultury, jako narzędzi najbliższych specyfice projektu i nie inwazyjnych względem odbiorców zadania.

ĆWICZENIA Z PROJEKTÓW KULTURY

ĆWICZENIA Z PROJEKTÓW KULTURY

W tym miejscu znajdziecie Państwo propozycje ćwiczeń (program kilkugodzinnego warsztatu), które mają na celu poruszenie podstawowych zagadnień związanych z projektami kultury: zespołowości, procesualności i interdyscyplinarności.

Warsztat jest moim autorskim pomysłem, ale jego udostępnienie w ramach publikacji wiąże się z możliwością jego powielania, wprowadzania we własnych zespołach projektowych i subiektywnego interpretowania.

Bardzo ważnym elementem warsztatu jest dyscyplina czasowa - deadline - wprowadzenie atmosfery presji czasowej, która jest nieodzownym elementem pracy projektowej. Treść poszczególnych zadań wyświetlana jest przez cały czas jego trwania, tak by uczestnicy mogli wrócić do jego ponownej lektury.

ZADANIE 1

(15 MINUT PRACY + 15 MINUT

OMÓWIENIA - ODMIERZANE

STOPEREM)

Zadanie ma na celu wskazanie specyfiki pracy w zespole; omawia proces, któremu poddana jest grupa; zadaje pytanie o weryfikację założonego celu na każdym z etapów konstruowania projektu; wprowadza doświadczalny deadline; kończy się wspólnym omówieniem pracy każdej z grup.

Konieczny jest podział na podgrupy (maksymalnie 5 osób w każdej z nich).

Treść zadania czyta prowadzący; prowadzący zadaje pytanie o jasność komunikatu (jeśli pojawiają się pytania - wyjaśnia, jeśli nie - przechodzi do rozpoczęcia zadania):

Zbuduj konstrukcję wysoką na 50 centymetrów, która utrzyma kubek.

Elementy do wykorzystania:

- patyki do szaszłyków,
- gumki recepturki,
- plastikowy kubek (wypełniony wodą).

---

lub

- *plastikowe słomki,*
- *szpilki,*
- *plastikowy kubek (wypełniony wodą).*

STOP

Prowadzący informuje o upływie pierwszych pięciu minut; zadaje grupom pytania pomocnicze:

Jaki jest cel Waszego zadania?

Jak omawiacie propozycje jego realizacji?

Czy nastąpił podział pracy?

STOP

Prowadzący informuje o upływie dziesięciu minut; zadaje grupom kolejne pytania pomocnicze:

Co teraz jest celem Waszego zadania?

Czy nastąpił podział pracy, jeśli tak, to jak rozdysponowane zostały zadania i jakie role możecie sobie przypisać?

STOP

Po upływie piętnastu minut prowadzący zatrzymuje prace każdej z grup; każda z konstrukcji omawiana jest kolektywnie (każda z grup ma możliwość zobaczenia i skomentowania pracy innych); ważne, by każda grupa odpowiedziała na forum na następujące pytania:

- Co było celem Waszego projektu?
- Jak postanowiliście go zrealizować? (czy podzieliliście zadania? czy ktoś został liderem i dlaczego? jak można

nazwać role pozostałych osób w projekcie?)

- Czy w trakcie pracy zmieniliście cel projektu? (jak uzasadniacie zmianę celu?)
- Jaki jest efekt pracy? (nieskończony projekt, projekt ze zmienionym celem nie musi być projektem nieudanym)
- Jak wpływała na Was informacja o upływającym czasie? (deadline)
- Czy jest coś, co chcielibyście zmienić w systemie pracy nad konstrukcją?

Ważne:

Prowadzący w trakcie omówień jest instancją porządkującą - naprowadza uczestników na to, by traktowali wspólne budowanie konstrukcji jako metaforę projektu; tłumaczy zasadność odmierzenia czasu i potęgowanie mówienia o jego upływie; rozwija pojęcia roli (i przypisanej jej zadań) w pracy zespołowej; zwraca uwagę na konieczność dialogu podczas kolektywnego działania; informuje o tym, że w trakcie realizacji można zmienić cel projektu (lub na nowo zinterpretować postawiony), kiedy jest to uzasadnione i prowadzi do udanej realizacji końcowej; wykląda, iż projekt, który nie został zakończony nie musi być projektem nieudanym (zwraca uwagę na konieczność właściwej argumentacji podczas uzasadniania finalnego efektu projektu - nie zbudowaliśmy konstrukcji, ale... na przykład nauczyliśmy się ze sobą rozmawiać i szukać wielu możliwych rozwiązań, z których każde wymaga próby).

ZADANIE 2, CZĘŚĆ I (40 MINUT PRACY + 20 MINUT OMÓWIENIA - ODMIERZANE STOPEREM)

Zadanie ma na celu skonfrontowanie grupy z autentycznymi materiałami i przedmiotami, które można potraktować jako teksty kultury. W pierwszej części bada ono uważność każdej z grup na otrzymany materiał dokumentalny; prowokuje do rozmów w obrębie grupy, poczucia odpowiedzialności za powierzone historie i wspólności przygotowania omówienia - „mówienia jednym głosem”. Prowadzący rozdaje materiały.

Konieczny jest podział na podgrupy (maksymalnie 5 osób w każdej z nich).

Treść zadania czyta prowadzący; prowadzący zadaje pytanie o jasność komunikatu (jeśli pojawiają się pytania - wyjaśnia, jeśli nie - przechodzi do rozpoczęcia zadania):

Opracuj materiał tak, by wyłoniła się z niego możliwie najbardziej prawdopodobna historia, wynikająca z podanych elementów i zawartych w nich faktów. Forma publicznej prezentacji materiałów jest dowolna. Ważne, by umieć wskazać źródło wniosków. Czas na wykonanie zadania to 40 minut.

W trakcie prowadzonych przeze mnie zajęć przygotowywałam sześć kompletów materiałów do opracowania. Każdy z nich składał się z zupełnie odmiennych elementów, a jedyny element wspólny stanowiły koperty przybliżające historie przedmiotów, które otrzymała dana grupa.

Ważne, by podczas samodzielnego prowadzenia zajęć również sporządzić kilka osobiście przygotowanych kompletów z autentycznymi, niosącymi własną historię przedmiotami i dokumentami - potraktować je jako materiał do pracy warsztatowej.

ZESTAW 1 **Jerozolima, 2013**

W 2013 roku w Jerozolimie demonstruje cała społeczność ortodoksyjna. Wyjątkowo w demonstracjach biorą udział także kobiety i dzieci. Protesty dotyczą projektu ustawy, która ma wprowadzić obowiązkową służbę wojskową także dla Ortodoksów.

Na głównej ulicy Jerozolimy atmosfera grozy. Krajobraz jak po wybuchu – unoszący się kurz, wyjące syreny, hasła wygłaszane przez krzykaczki, śpiewy i modlitwy. Tysiące czarnych postaci.

Wszystkie materiały pochodzą z okresu demonstracji.

(wśród materiałów znajdowały się m.in.: świece intencyjne; bruk z jerozolimskiej ulicy; ulotki rozrzucone w trakcie demonstracji; znaleziony przewodnik po Jerozolimie; kipa ze spinką do włosów; fotografie dokumentujące demonstracje)

ZESTAW 2 **Budapeszt, 2015**

W Budapeszcie zamieszkuję modernistyczną kamienicę przy ulicy Zoltána. Kamienica ma dwie klatki schodowe – jedną prowadzącą na dziedzińce z wejściami do mieszkań; drugą prowadzącą do piwnicy.

W piwnicy, poza komórkami, w rozrzuconych pudełkach znajduję listy i pamiątki pewnego Zoltána...

(wśród materiałów znajdowały się m.in.: pudełko z listami i widokówkami; zdjęcia; portfel; pamiątki; kostka rubika; etykiety i metki po różnych produktach; karta pływacka; odznaczenia olimpijskie)

ZESTAW 3 **Olkusz, 2017**

Olkusz - miasto w województwie małopolskim, w którym od 1907 roku centrum stanowiła Olkuska Fabryka Naczyń Emailowanych OFNE. Do dziś nie ma w Olkuszu

---

mieszkańca, którego członek rodziny: dziadek, babcia, matka, ojciec, ciotka... nie pracowałby w OFNE.

Po 110 latach od utworzenia fabryki mieszkańcy Olkusza i okolic mieli szansę wejść w przestrzeń postindustrialną, noszącą znamiona przemian historyczno-gospodarczych; być ponownie w halach dawnych młynów przeznaczonych do mielenia szkła i kruszców do produkcji emalii oraz trawiatorów mechanicznych, które używane były przy produkcji wanien.

Emalia to nie tylko szkło. To zmienna materia, obłędne kolory, zapachy, temperatura rozgrzanego do czerwoności pieca, praca tysięcy ludzi, ich historie i wspomnienia. Wanny, w których kąpały się pokolenia Polaków; kuchenne utensylia, które trafiały do odbiorców z całego świata; twarda waluta w czasach socjalizmu i niecodziennie dzieła sztuki ukryte w zakamarkach olkuskich domów. Emalia to tajemnica.

(wśród materiałów znajdowały się m.in.: kubek wyprodukowany w Emalii; stara szczotka do czyszczenia wanien; znaleziony fragment bliżej nieokreślonej drewnianej konstrukcji; naklejka promocyjna z logo Emalii; fotografie dokumentujące obecny stan Fabryki; tablica z oznakowaniem typu emalii; historia Fabryki spisana przez pracowników na początku lat 90.; kilka nagrań audio ze wspomnieniami byłych pracowników OFNE)

ZESTAW 4 **Săpânța, 2014**

W rumuńskiej wsi Săpânța, przy jednej z dróg, do swojego domu zaprasza mnie i moją przyjaciółkę pani Ileana Turda, którą do dziś nazywamy „Babcią Ileanką”.

My nie znamy rumuńskiego – Babcia poza rumuńskim zna kilka słów po angielsku, włosku, węgiersku i... japońsku!

Spędzamy u niej kilka godzin, podczas których rozmawiamy o wszystkim. Sporządzamy listę produktów, które później wysyłamy Babci z Polski (m.in. mówiącą lalkę dla wnuczki, buty zapinane na rzepy, płyn do kąpieli, maść na odparzenia).

(wśród materiałów znajdowały się m.in.: zdjęcia dokumentujące dom p. Ileany z zewnątrz i wewnątrz; film z przygotowywania przez nią jajecznicy; bluzki damskie z tradycyjnym dla regionu haftem; wełniane torebki podarowane przez p. Ileanę; druk z poczty potwierdzający nadanie paczki; odręcznie napisany przez p. Ileanę adres)

ZESTAW 5

Łódź, zbiory prywatne

W 2016 roku Urząd Miasta Łodzi zamyka Obserwatorium Astronomiczne Planetarium na ulicy Pomorskiej.

Ojciec mojej przyjaciółki był tam wieloletnim pracownikiem; pasjonatem astronomii i fizyki. Przed zwolnieniem – dyrektor pozwolił mu zabrać, co chce.

Materiały, które macie przed sobą są rzeczami zabranymi z Planetarium.

(wśród materiałów znajdowały się m.in.: opakowania przeźroczy - pomocy naukowych do lekcji biologii i astronomii; opakowanie papieru fotograficznego w formacie 9x13 „Ilford”; wywoływacz i utrwalacz w butelce; setki ramek na slajdy i setki pociętych po przekątnej wywołanych klisz ze zdjęciami prywatnymi)

ZESTAW 6

Państwowa Szkoła Zawodowa dla Dziewcząt i Dawna Zawodowa Szkoła Kolejarska, Łódź 2017

Budynek przy ul. Kopernika 41 wpisany w rejestr zabytków miejskich, w czasach swej świetności mieścił Państwową Szkołę Zawodową dla dziewcząt, by wraz z końcem żywotności tej instytucji (rok 1928) wykorzystać bliskość dworca kolejowego i rozpocząć kształcenie zaw-

odowych kolejarzy.

Od 2000 roku budynek jest zamknięty; obecnie stanowi własność spółki PKP S.A. i przeznaczony jest na sprzedaż (cena za budynek wynosi 4 miliony złotych).

Udostępnione materiały to dokumenty z Archiwum Państwowego, przedmioty pochodzące z budynku oraz fotografie dokumentujące przestrzeń wewnątrz.

(wśród materiałów znajdowały się m.in.: slajdy - pomoce dydaktyczne z pracowni języka polskiego; skonstruowana przez ucznia maszyna z obracającymi się trybami; miernik; fotografie dokumentujące przestrzeń szkoły z wewnątrz (obecnie); materiały z Archiwum Państwowego z planami budowy szkoły, pierwszymi planami zajęć i wydanymi świadectwami ukończenia Szkoły)

Ważne:

Prowadzący jest osobą, która zna pochodzenie i losy materiałów. Jego rolą jest pilnowanie tego, by grupy nie dokonały nadinterpretacji tego, co rzeczywiście mówią o sobie same przez siebie przekazane im dokumenty. Prowadzący aktywnie obserwuje pracę w grupach - jeśli grupa zgłasza potrzebę, to dopowiada/ odpowiada na pytania; z upływem każdych kolejnych dziesięciu minut informuje o czasie, który pozostał do zakończenia zadania. W trakcie omówień prowadzący stwarza sytuacje, w których każda z grup może zaprezentować

---

swój materiał na forum; podkreśla to, żeby materiał traktować jako teksty kultury; kiedy w treści prezentacji pojawiają się nadużycia i nadinterpretacje - wyjaśnia niepewności, odnosząc się do treści zadania.

ZADANIE 2, CZĘŚĆ II (60 MINUT PRACY + 60 MINUT OMÓWIENIA - ODMIERZANE STOPEREM)

Zadanie ma na celu opracowanie otrzymanych i omówionych materiałów jako projekt kultury, który będzie odpowiadał wylosowanej kategorii i rodzajowi, a nie zagubi specyfiki rozpoznanych dokumentów. Przypadkowe połączenia kategorii i rodzajów projektowych mają na celu wskazanie uczestnikom na możliwość tworzenia projektów w pozornie niepasujących do siebie ramach; mają za zadanie pobudzić kreatywne myślenie i poszukiwanie innowacyjnych rozwiązań w obrębie składowych projektu, które będą musieli publicznie zaprezentować.

Konieczne jest utrzymanie podziału na ukonstytuowane w pierwszej części zadania podgrupy (maksymalnie 5 osób w każdej z nich).

Treść zadania czyta prowadzący; prowadzący prowadzi losowanie i zadaje pytanie o jasność komunikatu (jeśli pojawiają się pytania - wyjaśnia, jeśli nie - przechodzi do rozpoczęcia zadania):

Przekształć twórczo rozpoznany wcześniej materiał na projekt kultury odnoszący się do wylosowanych kategorii. Projekt kultury powinien być opracowany według podanych składowych. Czas na wykonanie zadania to 60 minut.

Składowe projektu kultury:

- a) syntetyczny opis (maksymalnie 5 zdań)*
- b) elementy składowe (program i harmonogram)*
- c) cele i rezultaty (czemu służy projekt i co ma być jego efektem)*
- d) docelowa grupa odbiorców (dzieci, młodzież, dorośli, seniorzy; osoby wykluczone - jak do nich dotrzemy)*
- e) osoby odpowiedzialne za realizację (kto realizuje zadanie, jacy twórcy są do niego zaproszeni)*
- f) sposoby promocji (patroni, partnerzy, sponsorzy, materiały promocyjne, sposoby komunikacji)*
- g) budżet (tylko nazwanie planowanych wydatków)*
- h) ewaluacja (propozycja ewaluacji w kontekście specyfiki projektu)*

kategorie projektowe możliwe do wylosowania:

FILM
TEATR I TANIEC
LITERATURA
SZTUKI WIZUALNE
MUZYKA

rodzaje projektowe możliwe do wylosowania:

WARSZTATY
WYDAWNICTWO

SPEKTAKL/ PERFORMANCE
WYKŁAD/ PREZENTACJA
WYSTAWA

Ważne:

Prowadzący, jeśli jego grupa nie miała wcześniej do czynienia z pisaniem projektów, zobowiązany jest do wyjaśnienia każdej z podanych składowych. Prowadzący w każdej grupie indywidualnie po wylosowaniu kategorii i rodzaju projektowego upewnia się, czy zadanie zostało zrozumiane; nadzoruje przebieg prac w grupach; jest instancją porządkującą: odpowiada na pytania, zgłasza wątpliwości; z upływem każdego kolejnych dziesięciu minut informuje o czasie, który pozostał do zakończenia zadania. W trakcie omówień prowadzący stwarza sytuacje, w których każda z grup może zaprezentować swój projekt kultury na forum. Rolą prowadzącego jest po każdej z prezentacji podsumowanie zaproponowanego projektu - jego mocnych i słabych stron (w perspektywie potencjalnej aplikacji o dofinansowanie zadanie). Prowadzący korzysta z wprowadzonych w każdym z zadań zagadnień, przywołuje je i próbuje utrwalić uczestnikom najważniejsze cechy projektów kultury.

Warsztaty kończą się wspólnym podsumowaniem i próbą ewaluacji - otwartą dyskusją o specyfice projektów kultury.

DOBRE PRAKTYKI

IV

DOBRE PRAKTYKI

Trzecia część to zbiór wybranych dobrych praktyk wskazanych przez Wydziały Kultury Urzędów Wojewódzkich z całej Polski, a także przez respondentów przygotowanej przeze mnie ogólnopolskiej ankiety, w której udział wzięły osoby związane bezpośrednio z twórczą pracą projektową (byli to pracownicy instytucji kultury i osoby związane z organizacjami pozarządowymi).

Jako dobre praktyki należy rozumieć przykłady takich projektów kultury lub ich elementów, które po pomyślnej realizacji, mogą stanowić źródło inspiracji dla kolejnych, autonomicznych projektów. To przykłady, które przełamują pewne schematy, wskazują nowe kierunki i niejednokrotnie wyrastają z gruntu działań eksperymentalnych.

Postanowiłam nie ingerować redakcyjnie w przekazane opisy, stąd różnorodność perspektyw - od relacji w mowie zależnej, po osobiste punkty widzenia. Fotografie ilustrujące niektóre z projektów są materiałami nadesłanymi.

Potraktujcie Państwo tę część publikacji, jako przestrzeń wymiany, w obrębie której możecie zamieścić także własne propozycje.

**WOJEWÓDZTWO
DOLNOŚLĄSKIE**

**DNI ARCHITEKTURY
MAKSA BERGA**

Dni Architektury Maksa Berga to propozycja Centrum Poznawczego Hali Stulecia, by w angażujący do kreatywnych działań sposób opowiedzieć o architekturze, mieście i jego mieszkańcach. Głównym celem projektu było z jednej strony zaprezentowanie wybitnych dokonań twórcy Hali Stulecia, Maksa Berga, oraz założeń architektury modernistycznej, której świetne przykłady znajdują się we Wrocławiu, z drugiej sprowokowanie uczestników do przedstawienia własnych pomysłów i marzeń dotyczących funkcjonalnego i przyjaznego mieszkańcom miasta, w którym chcieliby żyć.

Projekt *Dni Architektury Maksa Berga* odpowiadał bezpośrednio na problem niskiej rozpoznawalności w regionie Hali Stulecia jako obiektu należącego do dziedzictwa kulturowego klasy UNESCO oraz bardzo niskiej świadomości wartości kompleksu Hali Stulecia jako wybitnego przykładu architektury modernistycznej. Ideą poszczególnych elementów projektu było jednak nie tylko rozpowszechnianie wiedzy o Hali Stulecia i wrocławskim modernizmie, ale również o mieście jako złożonym organizmie, na którego wpływ mają nie tylko wizje architektów i miejskich planistów, ale również sposób jego „używania” i ożywiania przez mieszkańców. Ideą projektu było więc stworzenie sytuacji, w których uczestnicy – dzieci, młodzież, dorośli, seniorzy – przy okazji nabywania wiedzy o Hali Stulecia i architekturze modernistycznej włączą się w projektowanie przestrzeni miejskiej, odpowiadającej na potrzeby wszystkich mieszkańców.

Dodatkową płaszczyzną było wypełnienie na nowo idei Maksa Berga, by Hala Stulecia pełniła rolę „katedry demokracji” – egalitarnej przestrzeni, łączącej pod swoją gigantyczną kopułą uczestników wydarzeń kulturalnych. W tym wypadku wrocławska katedra demokracji stała się miejscem wspólnego projektowania i budowy miasta przez wszystkich uczestników projektu – przez mieszkańców miasta - niezależnie od wieku, studentów architektury oraz ekspertów zaproszonych do współpracy.

- Laboratorium Architektury Maksa Berga Pracownia projektowa dla studentów Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej oraz cykl warsztatów dla młodzieży i seniorów związany z głównymi wydarzeniami projektu. Zadaniem Laboratorium było wspólne opracowanie scenariusza akcji „Zbuduj z nami miasto!” oraz wybranie i opracowanie informacji o wrocławskim modernizmie, architekturze i miejskich projektach, które wplecione zostały do scenariusza akcji.

- Zbuduj z nami miasto! – akcja konstrukcyjno-plastyczna Akcja konstrukcyjno-plastyczna „Zbuduj z nami miasto!” była kulminacyjnym wydarzeniem projektu i polegała na budowie pod kopułą Hali Stulecia makiety miasta marzeń, wcielającego wybrane modernistyczne koncepcje i zarazem odpowiadającego marzeniom uczestników wydarzenia o dobrze zaprojektowanej przestrzeni publicznej. Miasto nanoszone było na mapę o powierzchni ponad 2000 m², rozpiętą pod kopułą Hali Stulecia. Budowa oparta była na scenariuszu, włączając-

ym elementy wiedzy o architekturze, mieście i tworzących się w nim relacjach międzyludzkich. Akcji towarzyszył cykl wykładów i dyskusji z ekspertami – architektami, architektami krajobrazu, projektantami – którzy pełnili również rolę konsultantów. Organizacja miasta inspirowana była projektami Maksa Berga oraz założeniami modernistycznymi, uczestnicy zaś poruszali się w ramach Miejskiego Planu Zagospodarowania Przestrzeni oraz wytycznych, jakie przewidywał charakter poszczególnych dzielnic. W trakcie prac można było udać się do Szkoły Architektonicznej lub zasięgnąć porady jednego z ekspertów. Akcja „Zbuduj z nami miasto!” była również okazją do opowiedzenia o wadze nawiązywania „sąsiedzkich relacji” i dialogu w przestrzeni publicznej.

- gra miejska „Przepis na miasto”

Wielopokoleniowa zabawa pod pretekstem której uczestnicy kompletowali informacje dotyczące wrocławskiej architektury, historii Wrocławia oraz miasta, jako złożonego organizmu. Planszę gry stanowiły Hala Stulecia, Tereny Wystawowe oraz pobliskie modernistyczne obiekty. Gra była powiązana z akcją „Zbuduj z nami miasto!” – jej uczestnicy mieli do wykonania na mapie powstającego miasta specjalne zadania. Scenariusz gry zakładał dwie trasy: krótszą (Hala Stulecia) przeznaczoną głównie dla rodzin z dziećmi oraz dłuższą, obejmującą oddalone od Hali Stulecia modernistyczne zabytki.

- cykl spacerów z przewodnikiem szlakiem modernistycznej architektury Wrocławia
Spacery przeznaczone były dla mieszkańców miasta, ale również turystów – odbyły się w języku polskim, angielskim i niemieckim.

- instalacja i kompozycja dźwiękowa
Miasto marzeń posiadało również swoją architekturę dźwięku, którą zawdzięczało badaniom brzmień Wrocławia i kompozycjom Małych Instrumentów. Była to opowieść o mieście, o Wrocławiu i Hali Stulecia, do wsluchania i inspirowania się w czasie budowy miasta marzeń.

**WOJEWÓDZTWO
DOLNOŚLĄSKIE**

**PRACOWNIE MISERART
- TRANSLATORIUM ŹRÓDEŁ**

Projekt *Pracownie MiserArt - translatorium źródeł* skierowany jest do osób bezdomnych objętych wsparciem Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta. Projekt polega na organizacji warsztatów rzemieślniczych i artystycznych w przestrzeni MiserArt – miejscu stworzonym z myślą o osobach bezdomnych i służącym ich aktywizacji. Za pomocą narzędzi, jakie daje sztuka, warsztaty umożliwiają przemianę na wielu płaszczyznach, polegającą przede wszystkim na odzyskaniu przez uczestników poczucia przedmiotowości i sprawczości. Projekt umożliwia osobom bezdomnym stanie się pełnoprawnymi uczestnikami i twórcami kultury.

Celem warsztatów jest zarówno nabycie przez uczestników twardych umiejętności rzemieślniczych, jak pobudzenie ich do twórczego rozwoju, a także wspólne sięgnięcie do źródeł zgłębianych rzemiosł i próba przełożenia procesu twórczego na język sztuki.

W przestrzeni MiserArt budujemy stoły, tworzymy przedmioty upcyklingowe – na specjalistycznych maszynach tniemy butelki, by powstały z nich designerskie szklanki. Lepiliśmy gliniane talerze, miski, odlewaliśmy porcelanowe kubki. Ceramika jest bardzo intuicyjną dziedziną sztuki, dzięki czemu w tak krótkim czasie każdy z nas mógł odnaleźć swoje miejsce w procesie twórczym. Budujemy również piec chlebowy – chcemy wypiekać chleb, począwszy od zmielenia ziaren w własnoręcznie wybudowanych żarnach (czy będzie w przyszłości pole, na którym będzie rosło zboże? Kto wie?). Chleb jest pokarmem podstawowym. Symbolika

---

chleba jeszcze dziś jest na tyle żywotna, że tworzy całą mitologię, która stwarza rozumienie rzeczywistości ludzkiej. Chleb jest powszedni: „Przedniejsze potrzeby życia ludzkiego: woda, chleb, odzienie i dom” (Księga Syracyclesa), chleb to ciało święte, ofiara, światłość, mądrość, życie, gościnność, zarobek, pożywienie i byt. Poprzez uruchomienie piekarni chcemy wzmocnić to fundamentalne, proste, „nagie”, wolne od etykiety rozumienie chleba.

W ramach projektu *Translatorium źródeł* spotykamy się również z artystami z dziedziny muzyki, literatury i teatru. Z Roxaną Mehrafzoun pracujemy nad ciałem, pobudzamy wyobraźnię i stajemy się reżyserami wideoklipów. Z Samuelem Alty i Magdaleną Lange nagraliśmy kilka autorskich piosenek, których teksty i muzyka wynikają z procesów twórczych, w których bierzemy udział – z dźwięków, które otaczają nas w MiserArt, z rozmów, które ze sobą tocimy.

Poezja, jak pisał Bruno Schulz, to krótkie spięcia sensu między słowami – tak jest również w przypadku naszego projektu – krótkie spięcia sensu, które pojawiają się w ramach projektu chcemy przełożyć na język sztuki. W tych spięciach sensu między mną a przedmiotem mieści się być może całe clou procesu – może wyzwolić się jakaś liryka.

Efektami były wytworzone dzieła sztuki, przedmioty, teksty kultury.

WOJEWÓDZTWO Kujawsko-Pomorskie

PROGRAM EDUKACJI KULTURALNEJ Kobiet osadzonych w zakładach karnych wraz ze swoimi dziećmi

W projekcie uczestniczy 20 pań z Zakładu Karnego nr 1 w Grudziądzu w różnym wieku. Łączy je to, że wszystkie są matkami. Część z nich przebywa w zakładzie karnym ze swoimi małymi dziećmi do trzeciego roku życia.

To kluczowy czas życia dziecka – najważniejszy dla jego rozwoju emocjonalnego, budowania więzi, rozwijania poczucia własnej wartości. Rodzice często nie mają wiedzy na temat wychowania i umiejętności wychowawczych, dlatego szkolenia realizowane przez Fundację pomagają uczestniczkom uzupełnić te braki.

- Nie wiedziałam, że trzeba dziecku czytać...Myślałam, że przytulaniem rozpieszczę mojego synka... Moja mama mówiła zawsze, że jak dziecko jest nakarmione i ma suchą pieluszkę, a płacze, to trzeba to przeczekać... Teraz wiem, jak postępować z moim dzieckiem. Szkoda, że nie umiałam tego wcześniej, kiedy wychowywałam starsze...- to wypowiedzi uczestniczek projektu.

Oprócz szkoleń za zakresu zaspokajania potrzeb emocjonalnych dzieci, rozwijania poczucia własnej wartości, czytania jako metody wychowania i rozwoju, różnic w wychowaniu chłopców i dziewcząt, nauczania wartości, kobiety osadzone w zakładzie karnym odbywają zajęcia z dramy, podczas których integrują się w grupie, otwierają na najtrudniejsze uczucia, poznają reakcje swojego umysłu i ciała oraz uczestniczą w zajęciach teatralnych, muzycznych i plastycznych.

Finałem projektu jest wystawienie spektaklu, w którym grają wszystkie kobiety. Same też, pod kierunkiem Alicji Wiśnickiej -Kornackiej, stworzą do niego scenografię. W tym roku będzie to spektakl „Humba, bumba bank” na podstawie tekstu Izabeli Degórskiej, w reżyserii Teresy Stępień - Nowickiej – o zwierzętach w dżungli, które chcą koniecznie inaczej wyglądać, szybko jednak okazuje się, że ich swoiste cechy są niezbędne – dla zdobycia pożywienia, czy zachowania bezpieczeństwa.

Spektakl zostanie nagrany na płyty DVD i wysłany jako prezent bożonarodzeniowy tym dzieciom uczestniczek, które pozostają poza zakładem karnym – często w Domach Dziecka lub rodzinach zastępczych. Każda mama na zajęciach plastycznych przygotowuje okładkę płyty z osobistymi życzeniami dla swojego dziecka.

Wszyscy skazani będą mogli wysłuchać przez radiowęzeł audiobooków z najlepszą literaturą polską i światową.

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

GRAJĄCE PLACE ZABAW

Projekt skierowany był do dzieci i młodzieży uchodźczej, zamieszkującej Ośrodki dla Cudzoziemców na Lubelszczyźnie. Obejmował trzy czteromiesięczne cykle, a każdy składał się z następujących czterech elementów: przeprowadzenie warsztatów dla dzieci i młodzieży uchodźczej, tworzenia prostych, etnicznych instrumentów muzycznych (60h) oraz na nauce gry na tychże instrumentach (60h); wspólne wybudowanie instalacji do stworzenia *Grającego Placu Zabaw*, który składał się częściowo z wykonanych podczas warsztatów instrumentów, a częściowo był dziełem trenera; sesji wspólnego słuchania muzyki z krajów pochodzenia uchodźców i odnajdowanie cech wspólnych z polską muzyką; nagrania utworu muzycznego, we współpracy z polskimi muzykami i zrealizowanie go w studio nagrań (3 zaplanowane utwory + dwa dodatkowe); promocja projektu w ramach strony: www.grajaceplac zabaw.pl oraz na FB i w mediach.

Najważniejszym celem była aktywizacja dzieci i młodzieży ze środowisk defaworyzowanych do pracy twórczej, poprzez realizację warsztatów robienia instrumentów i naukę grania na nich; nawiązywanie do tradycji, ale też poznawanie różnorodności etnicznej i bogactwa muzyki świata; zachęcanie młodych ludzi do poszukiwania własnego sposobu wyrazu, zwłaszcza w trakcie realizacji utworów muzycznych zagranych na stworzonych własnoręcznie, przez uczestników projektu instrumentach.

Drugim celem była integracja i nauka pracy grupowej. Wspólne muzykowanie i wspólne tworzenie jest integrujące. I jednocześnie jest bardzo potrzebne młodym ludziom do prawidłowego rozwoju osobistego; wspólna praca przełamuje bariery i łamie stereotypy. Daje wiarę we własne siły i uczy współdziałania również w innych dziedzinach życia, niekoniecznie jedynie w dziedzinie sztuki i kultury.

Trzecim celem namacalnym było wybudowanie instalacji do *Grających Placów Zabaw*, z którego korzystają uczestnicy projektu i wiele innych osób, już po zakończeniu okresu realizacji przedsięwzięcia. Wybudowanie tych instalacji miało stać się inspiracją dla innych artystów, z różnych miejsc w Polsce, ażeby sieć *Grających Placów Zabaw* rozszerzała się i powiększała. Dla dobra wspólnego, dla radości odwiedzających takie miejsca (*Grający Plac Zabaw* powstał m.in. w Łodzi, dzięki zaangażowaniu artysty-muzyka Suavasa Lewego, przyp. autorki).

**WOJEWÓDZTWO
LUBUSKIE**

**ŻYWE
KOLEKCJE**

Celem projektu *Żywe kolekcje* jest przywrócenie młodym mieszkańcom Zielonej Góry dostępu do kolekcji regionalnych kolekcji sztuki współczesnej, które nie są na stałe eksponowane. Z pomocą dziesięciu zaproszonych do projektu artystów związanych z Zieloną Górą prowadzimy warsztaty z młodzieżą szkolną poświęcone różnym zagadnieniom wokół sztuk wizualnych. Odnosimy się do konkretnych prac z kolekcji oraz wybranych autorów z nią związanych.

Regionalne kolekcje sztuki współczesnej, które znajdują się w Zielonej Górze stanowią ważny potencjał kulturowy naszego miasta. Sympozja i wystawy Złotego Grona i Biennale Sztuki Nowej miały znaczący wpływ na kształtowanie się i rozwój lokalnego środowiska artystów wizualnych. Ze względu na trudne warunki lokalowe Muzeum Ziemi Lubuskiej oraz Galerii BWA w Zielonej Górze, kolekcje sztuki współczesnej nie mogą być na stałe eksponowane, a przez to nie funkcjonują w świadomości mieszkańców. Naszą intencją jest przywrócenie ich publiczności poprzez działania edukacyjne z młodzieżą. Chcemy ukazać je w nowym kontekście i na nowo zinterpretować za pomocą warsztatów prowadzonych przez dziesięciu zaproszonych do projektu artystów wizualnych związanych z Zieloną Górą. Każdy z nich za pomocą własnych narzędzi pracy twórczej odniesie się do wybranej pracy lub autora dzieła ze zbiorów Muzeum Ziemi Lubuskiej oraz Lubuskiej Zachęty Sztuki Współczesnej.

Artyści: Basia Bańda, Sławomir ZBIOK Czajkowski, Stefan Hanćkowiak, Michał Jankowski, Jarek Jeschke, Aleksandra Kubiak, Marek Lalko, Tomasz Pastyrczyk, Rafał Wilk, Karolina Wiktor
Animatorzy: Beniamin Łętowski i Karol Trębuła
Kuratorka projektu: Marta Gendera

**WOJEWÓDZTWO
ŁÓDZKIE**

**ZGIERZ
- MIASTO OTWARTE**

Zamalowywanie ksenofobicznych napisów na murach, stworzenie ciekawych narzędzi do edukacji antydyskryminacyjnej, kampania społeczna na ulicach miasta - to tylko niektóre z wydarzeń, które od września 2014 do czerwca 2015 roku realizowało Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Zdolności Dzieci i Młodzieży im. Andrzeja Gołęba w Zgierzu w ramach projektu *Zgierz otwarty*. Finał projektu stanowiło nawiązujące do indyjskiego Święta Holi, Święto Koloru, które stało się jednocześnie doskonałą okazją do celebracji rozpoczynających się wakacji.

"Stop islamizacji Europy" - szpecił miejską przychodnię przez ponad rok. W czasie kilku jesiennych tur zamalowywania usunięto wiele napisów w różnych częściach miasta, na ich miejscu wolontariusze i wolontariuszki odbijały szablony z cytataми afirmującymi różnorodność kulturową, podkreślającymi uniwersalność praw człowieka.

Zamalowywanie to jeden z elementów projektu, w ramach którego przewidziano: stworzenie filmu animowanego o tematyce uchodźczej; wydanie bajek z odwróconymi rolami płciowymi; przeprowadzenie debaty przedwyborczej z kandydatami na urząd prezydenta Zgierza; przygotowanie "Żywej Biblioteki" i antyrasistowskiego turnieju piłkarskiego, a także cykl warsztatów dla dzieci i nauczycieli ze szkół podstawowych, w których uczą się dzieci cudzoziemskie.

Ważnym elementem projektu była kampania społeczna prowadzona na ulicach miasta. Poza standardowymi elementami - plakatami, billboardami i spotem, sięgano po dodatkowe formy przekazywania komunikatów - grafiki promujące różnorodność zamieszczano w formie małych magnesów w tramwajach, na przystankach itp. W kawiarniach, punktach gastronomicznych znalazły się ulotki o tym jak różnorodność kulturowa zmieniała polską kuchnię. Kolejnym elementem kampanii były wlepki - nawiązując stylistyką do wlepek kibicowskich, ale w przeciwieństwie do nich, promowały one takie wartości jak wielokulturowość, otwartość na odmienność itp. Na ulicach Zgierza pojawiła się fotobudka - mieszkańcy i mieszkanki zachęceni byli do sfotografowania się z tabliczką "Zgierz - miasto otwarte". Zdjęcia były na miejscu drukowane, a zbiór zdjęć stworzył mozaikę, która pojawiła się na stronie projektu i plakacie.

Ważnym elementem "Zgierza otwartego" były działania edukacyjne - film o uchodźcach, książka z bajkami zostały uzupełnione skryptami do prowadzenia zajęć i przekazane wszystkim szkołom w Zgierzu oraz udostępnione na wolnych licencjach na stronie projektu. Dla szkół, gdzie uczą się dzieci uchodźcze stworzono "Pakiety powitalne" - przetłumaczone wzory ważnych druków (np. usprawiedliwień, informacji o wycieczkach), reguł i zasad panujących w szkole. Dla pedagogów przewidziano warsztaty antydyskryminacyjne, które pomogą budować programy dotyczące równości i przeprowadzanie ich w szkołach. Zaproszono pedagogów, edukatorów i urzędników do wspólnego

wpracowania standardów edukacji równościowej, aby przedłożyć je Komisji Edukacji Rady Miasta. Projekt miał na celu wypracowanie modelu działań równościowych, które byłyby prowadzone w sposób spójny - zarówno przez szkoły, świetlice oraz organizacje i placówki kulturalne.

Projekt zwieńczony został inspirowanym indyjskim Świętem Holi, Świętem Koloru, którego barwna różnorodność stanowiła symboliczny ukłon w stronę wielokulturowości i idei tolerancji.

**WOJEWÓDZTWO
MAŁOPOLSKIE**

**NOWA HUTA
-
MOJA MIŁOŚĆ**

Projekt jest wynikiem wieloletnich doświadczeń Teatru Łaźnia Nowa z pracy kulturotwórczej na obszarze zdeprecjonowanym jakim jest Nowa Huta i skierowany został do szerokiego grona odbiorców - od dzieci po seniorów. Projekt opierał się na różnorodnych formach pracy i twórczości, spośród których należy wymienić: warsztaty, sesje coachingowe, koncerty, spotkania, pokazy filmowe.

Celem projektu było przekonanie, że powinnością instytucji kultury jest aktywne i odważne pogłębianie więzi wspólnotowych, które warunkują efektywność komunikacji kultury. Poczucie wspólnoty stanowi bowiem bazę dla działań zwiększających kompetencje w odbiorze sztuki.

W ramach projektu zrealizowano dwa moduły programowe:

- *Chcę - mogę - potrafię. Aktywni 60 +*
- *Nowy Bulwar(t) Sztuki*

Pierwszy etap objął organizację dwóch sesji coachingowych dla seniorów, 4 spotkań, 9 szkoleń i 10 warsztatów. Co w sumie dało 58 godzin aktywności skierowanych do 160 bezpośrednich odbiorców w wieku 60+.

Nowy Bulwar(t) Sztuki był natomiast modułem skierowanym do szerokiego grona odbiorców - dzieci, młodzieży, dorosłych, seniorów, całych rodzin i w ramach swojego programu zawierał 300 godzin aktywności dla

---

nich wszystkich. W ramach tego modułu zostało zrealizowanych 130 wydarzeń dla niemal 4000 odbiorców bezpośrednich.

WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE

RZECZOZNAWCY

3

Design mixer stanowił podsumowanie projektu *Rzeczoznawcy 3 design dla rodzica/ design dla miasta*. Przez dwa miesiące uczestnicy analizując i poddając krytyce dostępne na rynku produkty, tworzyli koncepcje i projekty przedmiotów promujących Miasto Ogród oraz produkty i usługi dedykowane rodzicom. Rodzice i mieszkańcy nauczyli się patrzeć na rzeczywistość oczami designera. Stali się Rzeczoznawcami.

Design dla rodzica

Rodzina jako grupa odbiorców wielu marek, zasypywana jest licznymi ofertami kupna różnorodnych, niezbędnych w życiu codziennym produktów. Czy te przedmioty o różnych kolorach, kształtach i rozmiarach są wystarczająco ładne? Czy są wystarczająco funkcjonalne? Rodzice mieli niepowtarzalną okazję stworzyć modele produktów odpowiadających na potrzeby ich oraz swoich dzieci.

Design dla miasta

Na dwa miesiące działań warsztatowych miasto stało się terenem badań, analiz i prac projektowych. Uczestnicy skoncentrowali się na największych wartościach Miasta Ogródu, aby w międzypokoleniowym zespole, dzięki wspólnej, aktywnej wymianie myśli, idei, wiedzy i doświadczenia, zaprojektować przedmiot użytkowy promujący Miasto Ogród.

Formuła warsztatów oparta była na metodzie design thinking, czyli tworzeniu innowacyjnych produktów i usług w oparciu o głębokie zrozumienie problemów

---

i potrzeb użytkowników. Uczestnicy warsztatów poznali poszczególne etapy oraz narzędzia pracy projektanta i producenta. Wcielili się w rolę designera, tworząc koncepcję przedmiotu odpowiadającego ich gustom oraz zauważonym przez nich problemom. Pod sam koniec warsztatów stworzyli realny model wymyślonego przez siebie przedmiotu. Rozwój i nauka płynnie łączyły się ze wspólną zabawą np. przy grupowym rozwiązywaniu różnorodnych zadań konstrukcyjnych. Krótkie wykłady dotyczyły historii designu w Polsce i na świecie, a tematem dyskusji były rzeczy i miasto. Warsztaty były okazją do rozwijania zainteresowań, a także kompetencji osobistych i zawodowych w kreatywny i angażujący intelektualnie sposób.

WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE

PIEŚNI BEZSCENNE

Badania terenowe zmierzają do udokumentowania oraz określenia stanu zachowania i przemian tradycyjnej części dziedzictwa kulturowego jakim są pieśni ludowe. Rejestrowane będą pieśni śpiewane zarówno przez ludność autochtoniczną, jak i napływową. W województwie opolskim na imprezach plenerowych powszechnie obecna jest muzyka ludowa stylizowana. Chodzi o to, by dotrzeć do jej tradycyjnego oblicza, spoza sceny. Dodatkowo zaburzeniu oraz przerwaniu uległ międzypokoleniowy przekaz tradycji, wraz ze zmianą warunków życiowych, co nagli do dokumentowania tego, co zanika. Wobec powyższego, oprócz typowej pracy w terenie projekt zakłada więc spotkania z zespołami folklorystycznymi, pomijającymi podczas występów część repertuaru ze względów scenicznych, ale znającymi go i pamiętającymi naturalny kontekst wykonawczy pieśni.

Nagrania, które powstaną (oraz dotąd niedostępne nagrania ze zbiorów zgromadzonych w Muzeum Śląska Opolskiego) trafią podczas działań edukacyjnych do mieszkańców województwa opolskiego. Przekazywanie dzieciom oraz dorosłym teoretycznej i praktycznej wiedzy o tradycyjnej muzyce ludowej ze szczególnym uwzględnieniem pieśni z terenu, na którym żyją to ciągle działania niszowe, lecz spotykające się w ogromnym zapotrzebowaniu społecznym. Temat ten nie jest obecny w edukacji formalnej, a w propozycjach innych jednostek zajmujących się edukacją w regionie prawie wcale się nie pojawia.

Powiązanie edukacji i propagowania wiedzy o historii lokalnej znajdzie połączenie w propozycji dla zorganizowanych grup dzieci z Opola. Będą mogły wybrać się na jedną z 10 przygotowanych lekcji muzealnych w Muzeum Śląska Opolskiego, czyli na mini warsztaty śpiewacze połączone ze zwiedzaniem ekspozycji stałej Muzeum. Natomiast dorośli poznający pieśni ludowe na zajęciach wokalnych w Muzeum zaprezentują efekty swojej pracy podczas koncertu finałowego w czerwcu.

Projekt *Pieśni Bezscenne* zakłada dotarcie z zajęciami także do mieszkańców mniejszych miejscowości województwa opolskiego, którzy nie mają możliwości skorzystać z oferty kulturalno-edukacyjnej Opola. Poza Opolem odbędzie się więc 10 godzinnych zajęć dla dzieci oraz 3 jednorazowe spotkania śpiewacze dla młodzieży i dorosłych. Oprócz udokumentowania zjawisk kultury muzycznej oraz prezentacji śpiewu tradycyjnego, efektem działań projektowych będą: publikacje tekstów o charakterze naukowym, a także popularnonaukowym w prasie oraz Internecie.

W rocznych programach współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego (aktualizowanych corocznie w ramach realizacji programu wieloletniego) opracowywane są nowe cele szczegółowe programu, przykładowo: upowszechnianie, rozwijanie i promowanie wolontariatu; opracowywanie założeń kompleksowej polityki młodzieżowej; opracowywanie założeń kompleksowej polityki senioralnej etc.

Kryteria odpowiadające realizacji celów szczegółowych znajdują odzwierciedlenie w kartach oceny merytorycznej stosowanych podczas oceny ofert realizacji zadania publicznego składanych w ramach otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych związanych z realizacją zadań Samorządu Województwa Opolskiego. Oferty zakładające realizację celów wpisanych w rocznych programach współpracy mają możliwość uzyskania większej liczby punktów. W tym kontekście istotną wskazówką dla osób przygotowujących projekty realizowane jako zadania publiczne jest podkreślenie znaczenia zapoznawania się z programami współpracy z organizacjami pozarządowymi przyjmowanymi przez organy samorządowe udzielające dotacji.

**WOJEWÓDZTWO
PODKARPACKIE**

**KOMIKSOWA
HISTORIA
MIELCA**

Cykl bezpłatnych warsztatów dla dzieci i młodzieży z tworzenia komiksu łączące w sobie elementy edukacji kulturalnej, twórczości i zabawy. Głównym celem jest przedstawienie historii Mielca w formie komiksu, który zostanie wydrukowany, a także prezentowany na planszach w przestrzeni publicznej miasta i szkołach mieleckich.

W czasie warsztatów młodsza grupa przygotuje tzw. pasek komiksowy, który będzie okładką wydanej publikacji. Natomiast każda osoba z grupy młodzieżowej przygotuje osobną stronę przedstawiającą dowolnie wybraną historię Mielca.

Projekt zakończy się panelem dyskusyjnym, którego myślą przewodnią będzie: "Czy komiks może być narzędziem promocyjnym miasta?"

Jak zachęcić młode pokolenie do czytania? Do poznawania historii własnego miasta? Wydarzenia i miejsca, które były częścią życia naszych rodziców, dziadków. One są wciąż obecne w pamięci ludzi, na kartkach książek albo materialnie na trasie spaceru. Dzisiaj, żeby skutecznie dotrzeć z komunikatem trzeba skracać tekst do minimum. Kultura obrazkowa zagościła w przestrzeni na dobre. Wszechobecne memy stały się narzędziem komunikacji. Maksimum obrazu, minimum treści.

Komiks nie jest czymś nowym w kulturze. Ale dzisiaj chyba, jak nigdy przedtem, styl młodego pokolenia determinuje użycie tej formy przekazu.

Komiksowa historia Mielca to pomysł na projekt edukacyjno-kulturalny, który miał zainteresować dzieci i młodzież czymś z pozoru mało atrakcyjnym. Ale czymś co miało ogromny wpływ na miejsce i sytuację, w jakiej dzisiaj się znajdujemy. Historia naszego miasta, przedstawiona w formie komiksu miała być platformą możliwości kreatywnego spędzenia wolnego czasu młodych ludzi. Niekonwencjonalnym i twórczym działaniem w obszarze pełnoprawnego elementu kultury współczesnej, jakim jest komiks.

Projekt był skierowany do dwóch grup wiekowych. Pierwsza to dzieci w wieku do 12 lat. Druga to młodzież pomiędzy 13 a 18 rokiem życia. Obydwie grupy zanim przystąpiły do działań praktycznych miały okazję poznać historię Mielca na wykładach z Józefem Witkiem – mieleckim historykiem, regionalistą i autorem m.in. „Encyklopedii miasta Mielca”. Wykłady były inspiracją do dalszej pracy grup. Tworzenie komiksu nie jest łatwym zadaniem, a tym bardziej syntetyczne ujęcie wybranej historii na jednej planszy. Dlatego dzieci uczestniczyły w zajęciach uczących rysunku z Józefem Franczakiem i Iwoną Jankowską-Kozak – artystami plastykami. Tym sposobem zostały przygotowane do warsztatów, na których mogły plastycznie przedstawić artefakty związane z legendami Mielca – jakie im wyobraźnia podpowiada – pod okiem rysownika i twórcy komiksów Macieja Pałki.

Na barki młodzieży w wieku 13 – 18 lat spadło cięższe zadanie. Oddaliśmy im do dyspozycji pojedynczą planszę kartonu do niczym nieskrępowanej twórczej eks-

resji. Jedyne ramami, którym musieli się podporządkować to wybrane wydarzenie z historii Mielca przedstawione w formule komiksu. Ale jak pokazać osoby i miejsca związane z miastem z przeszłości? To zadanie ułatwić miało spotkanie z Januszem Haliszem, kustoszem „Jadernówki” oddziału fotograficznego Muzeum Regionalnego w Mielcu, który nie tylko pokazał zachowane zdjęcia miasta i ludzi, ale również, jak korzystać z archiwum cyfrowego. Kolejnymi etapami przed finalną pracą, w których brała udział młodzież, były warsztaty z: Waldemarem Wiśniewskim – projektantem grafiki, wizualizacji z rysunku satyrycznego; Dariuszem Pietrzakiem – rysownikiem karykaturzystą z tworzenia karykatur; Mariuszem Sykutem – scenarzystą z pisania i konstruowania narracji i dialogów. Praktyczne przygotowanie młodych uczestników projektu ułatwiło podjęcie decyzji o wyborze tematu i jego skondensowanej wizualizacji. Swoje pomysły fizycznie zrealizowali na trzydniowym spotkaniu z Szymonem Telukiem – autorem komiksów, rysownikiem i karykaturzystą.

Końcowy efekt był zaskakujący. Jak młodzi ludzie potrafią w swojej twórczości wyjść poza utarte schematy myślowe i oczekiwania. Jak zdolności plastyczne i wyobraźnia współgrając ze sobą eksplodują niekonwencjonalnymi pomysłami, nierzadko okraszone humorem.

**WOJEWÓDZTWO
PODLASKIE**

**TYMCZASOWY
DOM
KULTURY**

Projekt *Tymczasowy Dom Kultury* wziął się z potrzeby posiadania miejsca, w którym mogliśmy realizować swoje pomysły. Postanowiliśmy więc zbudować przestrzeń do działań społeczno-artystycznych, nawet jeżeli miałyby być tymczasowa, i włączyć do jej tworzenia i udziału mieszkańców osiedla Kaczy Dołek w Suwałkach. Do projektu zaprosiliśmy rosyjską grupę młodych architektów i animatorów z organizacji Lift.project, którzy realizują podobne działania na swoim osiedlu Krasny Perekop w Jarosławiu. Projekt pozwolił nam wymienić się doświadczeniami z zakresu projektowania małej architektury i animacji społecznej, wspólnie opracować projekt pawilonu i pomysły na działania. Obecność Rosjan spowodowała, że mieszkańcy z większym zainteresowaniem przychodzili do domu kultury i angażowali się w działania. Dzieci uczyły się rosyjskich słów, a dorośli je sobie przypominali. Rosjanie byli na swojego rodzaju „artists in residence”, tylko w mikroskali. Ich obecność pozwoliła także nam zauważyć pewne rzeczy i zjawiska, do których zdążyliśmy już przywyknąć. Jedną z nich była czystość osiedla i ilość ścieżek rowerowych.

Podczas projektu zrealizowaliśmy szereg działań we współpracy mieszkańcami. Jednym z nich były "Punkty działań sąsiedzkich", w których mieszkańcy mogli dołączyć do tworzenia m in: abstrakcyjnej historii Kaczego Dołka, instalacji z kaczek czy "muzeum sąsiedzkiego", w którym zbieraliśmy przedmioty ważne dla mieszkańców lub spontanicznie wyciągnięte przez nich z kieszeni. Następnego dnia zrobiliśmy wystawę prezentującą prace ze wszystkich „Punktów Działań

Sąsiedzkich". Po zmroku odbywały się projekcje animacji, wyświetlane na jednej ze ścian pawilonu *Tymczasowego Domu Kultury*. W ostatnią sobotę odbył się piknik sąsiedzki z cieszącym się dużą popularnością "Konkursem na najfajniejszego psa Kaczego Dołka", a także występem dziewczyn z podwórka z hip-hopową piosenką o Tymczasowym Domu Kultury i Kaczym Dołku. Finałem były "fajfy", na których zagrał DJ. Paweł, czyli sąsiad z pobliskiego bloku. Pewnego dnia zamieniliśmy pawilon w atelier fotograficzne, w którym robiliśmy zdjęcia mieszkańcom. Następnie odbyła się wystawa fotografii, po której każdy mógł wziąć swoje zdjęcie do domu. Ważnym elementem tego działania było to, że mieszkańcy mogli oglądać swoich sąsiadów na fotografiach. Równolegle powstawała kronika Kaczego Dołka, na bazie rozmów i wywiadów z mieszkańcami. Odślonięcie kroniki nastąpiło w ostatnią sobotę projektu.

W taki sposób, na bazie dwutygodniowej wymiany polsko-rosyjskich doświadczeń w projektowaniu małej architektury i włączaniu lokalnej społeczności, stworzyliśmy tymczasowy, niezależny, otwarty dom kultury od podstaw. Jeżeli w większych miastach tego typu inicjatywy cieszą się popularnością, to w przypadku Suwałk, było to działanie dość oryginalne, cieszące się dużym zainteresowaniem, nie tylko mieszkańców osiedla. Gościliśmy przedstawicieli lokalnych i wojewódzkich mediów. Prezydent miasta wykazał się przyjaznym gestem, oferując uczestnikom projektu darmowe przejazdy komunikacją miejską. Dzięki współpracy z lok-

alnymi działaczami społecznymi, lokalnym barem i spółdzielnią mieszkaniową, mieliśmy wsparcie logistyczno-techniczne. Podczas ogłoszeń parafialnych, proboszcz pobliskiego kościoła, informował o naszym projekcie i zapraszał wiernych do odwiedzania *Tymczasowego Domu Kultury*. Nie było to bezcelowe, biorąc pod uwagę aktualne stosunki polsko-rosyjskie.

Projekt wzmocnił w mieszkańcach przekonanie, że na dalekim od centrum miasta Osiedlu Północ jest potrzebne miejsce aktywności lokalnej i kulturalnej. Wykorzystując narzędzia architektury i sztuki, zbudowaliśmy relację między rosyjskimi i lokalnymi aktywistami oraz społecznością osiedla. Wynik tej współpracy był owocny - powstało miejsce zbudowane wspólnymi siłami, wypełnione potencjałem mieszkańców osiedla, a także komunikujące potrzebę chwilowej ingerencji w przestrzeń wspólną.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

WOLONTARIAT DLA ZABYTEKÓW KASZUBSKIEJ NORDY

Przemyślany i dopracowany program projektowy Towarzystwa Upiększania Miasta Pucka *Wolontariat dla zabytków kaszubskiej Nordy*. Streszczenie informacji o projekcie z tegorocznej oferty konkursowej:

Projekt *Wolontariat dla zabytków kaszubskiej Nordy* ma na celu popularyzację społecznej troski o dziedzictwo kulturowe Pomorza wśród Pomorzan o zróżnicowanym statusie społecznym i wieku (działania kierowane są do dzieci z klas 5-6 szkół podstawowych, młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej oraz seniorów). Projekt obejmuje 4 sesje warsztatowe, których efekty będą podsumowane poprzez: wystawę fotograficzną i konferencję tematyczną, opracowanie materiałów informacyjnych o projekcie i promocyjnych na temat ochrony dziedzictwa kulturowego Pomorza. Całość zadania będzie udokumentowana multimedialnie, z dostępem do materiałów końcowych w formie elektronicznej. Wykonane przez młodzież podczas warsztatów plakaty w formacie pdf promując ochronę dziedzictwa kultury zostaną rozesłane przez wszystkich uczestników projektu do maksymalnie szerokiego kręgu odbiorców.

Ewaluacja projektu zrealizowanego w 2016 roku wskazała na potrzebę poszerzenia tematyki o zabytki ruchome i zajęcia konserwatorskie, dlatego projekt realizowany w 2017 r. zawiera te zagadnienia.

**WOJEWÓDZTWO
ŚLĄSKIE**

**WĘDROWNY
UNIwersytet
DZIECIĘCY**

Ideą *Wędrownego Uniwersytetu Dziecięcego* jest przybliżenie najmłodszym kanonu sztuki poprzez angażowanie do działania – tworzenia w różnorodnych technikach plastycznych, fotografię, film i akcje społeczne.

Trzecia edycja projektu *Wędrowny Uniwersytet Dziecięcy: piękno, prawda, dobro* składa się z trzech modułów tematycznych, do których dobrane zostały angażujące metody pracy:

Prawda – moduł reporterski – podczas zajęć dzieci poznają podstawy fotografii i filmu dokumentalnego, a następnie przygotowują materiał zbierając opowieści mieszkańców i mieszkańek wsi. Filmy/ zdjęcia zaprezentujemy lokalnej społeczności na uroczystej premierze.

Piękno - moduł artystyczny – w trakcie tej części projektu dzieci zapoznają się z tak ważnymi prądami artystycznymi jak impresjonizm, dadaizm, kubizm, surrealizm. W czasie zajęć będziemy tworzyć korzystając z ulubionych technik i metod pracy wybranych artystów. Zamknięciem modułu będzie wystawa z uroczystym wernisażem.

Dobro – moduł społeczny – ważne, by uczestniczki i uczestnicy warsztatów nie byli oderwani od lokalnego kontekstu, podczas zajęć poznają potrzeby i problemy mieszkańców, a finalnie przygotowują małe działanie adresowane do sąsiadów i sąsiadek w różnym wieku.

Wspólnie możemy zrealizować pokaz filmów, potańcówkę, wieczór gier – kadra Uniwersytetu będzie wspierać dzieci w ich pierwszym animacyjnym działaniu.

Finałem projektu będą warsztaty filozoficzne wokół pojęć dobra, piękna i prawdy. Wspólnie zastanowimy się, co każde z pojęć dla nas oznacza.

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE

MIEDZYPOKOLENIOWY MOST TRADYCJI

Dzielnica Paruszowiec-Piaski znajduje się na liście obszarów zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dzieci i młodzież nie mają tam zbyt wielu możliwości na konstruktywne spędzanie czasu niedaleko domu oraz ograniczony kontakt z kulturą. Projekt buduje pomost wielopokoleniowy pomiędzy mieszkańcami dzielnicy Paruszowiec-Piaski: osobami należącymi do Klubu Emeryta, a najmłodszym pokoleniem dzielnicy, dziećmi uczęszczającymi do PWD-Piaski.

Celem projektu była integracja pokoleń oraz przybliżenie dzieciom i młodzieży kulinarnej tradycji regionu. Spotkania pomogły nawiązać i umocnić więzi międzypokoleniowe poprzez przekazywanie lokalnych tradycji i kultury, wymianę doświadczeń oraz wiedzy. Wiedza i receptury przekazywane przez seniorów pozwoliły dzieciom nauczyć się przygotowania regionalnych dań, a przede wszystkim poznać kulinarne dziedzictwo kulturowe. Radość z nabycia umiejętności samodzielnego przygotowania potraw przez dzieci pozwoliło docenić smak tradycyjnych pełnowartościowych posiłków i poznać ich przewagę nad żywnością wysoko przetworzoną. W zajęciach ceramicznych uczestniczyły dzieci oraz pensjonariusze Miejskiego Domu Pomocy Społecznej w Rybniku. Warsztaty te miały za zadanie aktywizację i przeciwdziałanie osamotnieniu ludzi starszych, będących w trudnej sytuacji życiowej. Także wychowankowie PWD-Piaski to dzieci, często ciężko doświadczane przez los. Wspólne zajęcia z seniorami uwarściły je na potrzeby i aktywność osób starszych, ale też pozwoliły poczuć się ważnymi i niezbędnymi współuczestnikami projektu.

Zrealizowano warsztaty kulinarne, artystyczne i fotograficzne oraz Dzień Regionalny. Ich uczestnikami byli zarówno ludzie młodzi, jak i seniorzy. Stworzenie przestrzeni, w której uczestnicy projektu mogli lepiej ze sobą współpracować, rozmawiać, wymieniać się doświadczeniem oraz nabywać umiejętności, które niezależnie od ich wieku, pomogą aktywnie uczestniczyć w życiu lokalnej społeczności. W ciągu sześciu miesięcy uczestnicy wzięli udział w spotkaniach i warsztatach pozwalających im rozwinąć i nabyć nowe umiejętności. Wspólne przygotowywanie potraw połączyły dwa światy – osób dojrzałych oraz dzieci.

Materiały fotograficzne powstałe podczas warsztatów pokazały życie codzienne dzieci i seniorów oraz przestrzeń, w której żyją i spędzają wolny czas. Były to historie fotograficzne o rybnickiej dzielnicy, widzianej oczami ludzi dojrzałych, którzy swoją młodość i dorosłe życie spędzili w świecie bez komórki, internetu i nowych technologii oraz dzieci i młodzieży, którzy żyją na co dzień z nową technologią i nie umieją zrezygnować z jej obecności.

Nastąpiła aktywizacja dużej grupy członków społeczności lokalnej, m.in.: rodzin dzieci uczęszczających do Placówki Wsparcia Dziennego, Seniorów z Klubu Emerytów i Rencistów „Silesia” w Rybniku oraz podopiecznych Miejskiego Domu Pomocy Społecznej w Rybniku. Jednak, co najważniejsze, w realizacji całego projektu został przełamany stereotyp i bariery pomiędzy juniorami a seniorami w postrzeganiu siebie nawzajem.

Realizowane są dalsze wspólne przedsięwzięcia, m.in.: *Dzieci czytają starszym* w Miejskim Domu Pomocy Społecznej; planowane są kolejne międzypokoleniowe projekty np.: *Figle i brykanki bez komputera i strzelanki* – mający pokazać dawne zabawy, gry i piosenki podwórkowe regionu.

**WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE**

KLASA ROBOTNICZA IDZIE DO RAJU

Klasa robotnicza idzie do raju to projekt historyczno-fotograficzny, którego inspiracją była wystawa fotograficzna „Huta-Dom-Rodzina” z 1979 roku dokumentująca życie i pracę dwunastu ostrowieckich hutników i ich rodzin. Na projekt składały się wykłady o korzeniach miasta hutniczego, warsztaty z reportażu i wywiadu oraz happening dla uczestników. Kulminacyjnym momentem była wystawa dotycząca życia rodzin hutniczych po 30 latach.

Celem projektu było zgłębienie losów bohaterów wystawy, a także zbadanie zmian, jakie zaszły przez trzydzieści lat w losie mieszkańców Ostrowca Świętokrzyskiego. Poza aspektem historycznym celem działania było również zyskanie wiedzy na temat specyfiki pracy hutnika, która jest mocno zakorzeniona w Ostrowczanach – mieszkańcach hutniczego miasta.

Cała inicjatywa została zrealizowana przez młode osoby przed trzydziestym rokiem życia, aktywnie działające w stowarzyszeniu „Stowarzyszenie kulturotwórcze nie z tej bajki”. Bezpośrednio projekt dotyczył blisko czterdziestu osób – dawnych hutników, ich rodzin i fotografów. Wystawę na rynku, pierwszą taką w naszym mieście, obejrzało kilka tysięcy ludzi. Mająca już prawie 200 lat historia hutnictwa w tym mieście nie doczekała się jeszcze historycznego opracowania. Cała akcja spotkała się z życzliwością rodzin hutniczych, a także z żywym zainteresowaniem ze strony władz miasta i lokalnych mediów.

Tytuł wystawy *Klasa robotnicza idzie do raju* odnosi się nie tyle do poszczególnych ludzkich losów, ile do zmięchu pewnej formacji społecznej, do której dziadkowie, ojcowie realizatorów projektu i ich rówieśników - robotnicy ostrowieccy, chcąc nie chcąc należeli. Oddając głos dawnym hutnikom i ich rodzinom, a także twórcom owej wystawy, umożliwiono projekcje osobistych wizji historii ostatniego trzydziestolecia, które diametralnie odmieniło oblicze współczesnego świata.

Główne działania:

1. Wykład dotyczący kontekstu społeczno-kulturalnego wystawy z 1979 roku, a także historii ostrowieckiej huty, ze szczególnym uwzględnieniem okresu powojennego. Wykład skierowany do grupy realizującej projekt przygotował i przedstawił historyk sztuki, członek stowarzyszenia.

2. Dwudniowe warsztaty, prowadzone przez Hannę Musiałównę, podczas których przedstawione zostały metody pracy reporterskiej. Nabyte umiejętności realizatorzy wykorzystali w rozmowach/wywiadach z rodzinami hutniczymi.

3. Dwudniowe warsztaty z metod i technik historii mówionej, które poprowadzili członkowie krakowskiego stowarzyszenia Artefakty, zajmującego się tą tematyką.

4. Nawiązanie kontaktów z rodzinami hutniczymi uczestniczących w historycznej wystawie z 1979 roku „Huta-Dom-Rodzina”. Z byłymi hutnikami i członkami ich

rodzin przeprowadzono rozmowy/wywiady na temat warunków życia i pracy na przełomie lat 70. i 80. (czas powstania w/w wystawy), który to okres był czasem największego rozwoju Ostrowca – miasta hutniczego. Rozmowy były rejestrowane, dzięki czemu uzyskano blisko dwugodzinne nagrania rozmów z każdą z dwunastu rodzin i innymi osobami.

5. Happening pt. *Kolacja na Hucie*, który w formie uroczystej kolacji na gruzach Huty Ostrowiec (w której 30 lat temu pracowali hutnicy z w/w wystawy) był niecodzienną formą podziękowania rodzinom za współpracę w projekcie. Kolacja, na którą zaproszono rodziny oraz zaprzyjaźnionych ludzi kultury, promowała przemysłowe tereny byłego Starego Zakładu Huty Ostrowiec, jako tereny atrakcyjne artystycznie.

6. Wystawa fotograficzno-historyczna. Wystawa składała się z fragmentów przeprowadzonych w czasie projektu rozmów, a także z czarno-białych fotografii wybranych z wystawy *Huta – Dom – Rodzina*. Całość została uzupełniona współczesnymi zdjęciami wykonanymi przez fotografów związanych ze stowarzyszeniem. Tak, jak kiedyś hutnicy zostali wybrani jako reprezentanci ostrowieckiej społeczności, tak też dziś ich wspomnienia stały się symbolami tego, jak mieszkańcy pohutniczego miasta myślą o swojej wspólnej przeszłości. Wystawa w formie ekspozytorów (druk na płytach PCV) prezentowana była na rynku miasta Ostrowca przez 10 dni.

WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE

SZTUKA W OBEJŚCIU

Sztuka w obejściu to wędrówka szlakiem wystaw po podolsztyńskich wsiach: Pupki, Węgajty, Godki, Nowe Kawkowo, Stare Kawkowo, Szałstry, Baług. W programie znajdują się wystawy plastyczne i rękodzielnicze, zioła i opowieści. Gospodarze zapraszają do swoich domów na koncerty, filmy, spektakl teatralny, spotkania i rozmowy o budowaniu przez nas wszystkich wspólnego domu, jakim jest Ziemia.

Szczegółowe informacje o wystawach, wydarzeniach, sposobach dojazdu, mapka terenu itp. dostępne na stronie sztukawobejsciu.eu.

Mapka wraz z programem – w formie wydrukowanej – będzie dostępna w miejscach poszczególnych wystaw.

Na swój sposób wszyscy staramy się naśladować drogę młodego budowniczego z dalekowschodniej przypowieści:

Przyszedł raz młody człowiek do słynnego architekta: Naucz mnie budować dom! Architekt, znany ze swego kunsztu i mądrości odpowiedział: Nauczę cię budować dom, ale najpierw musisz stać się ogrodnikiem. Wobec tego młody człowiek poszedł do mistrza ogrodnictwa, by zdobyć jego fach. Został przyjęty życzliwie, jednak ogrodnik postawił mu warunek: Niezbędna ci będzie sztuka malarstwa. Człowiek, który chciał budować dom poszedł więc do malarza: Przekaż mi, proszę, swoją sztukę. Malarz zastanowił się przez chwilę i odparł: Chętnie to zrobię, jednak przed tym musisz zdobyć umiejętność tańca. Wobec tego młody człowiek znów udał się na wędrówkę.

Spotkał w końcu nauczyciela tańca: Pomóż mi proszę, bo chcę nauczyć się tańczyć! – Nauczę cię, ale nie pojdziesz niczego, jeśli nie będziesz się znał na muzyce. W ten sposób człowiek, który chciał budować dom trafił do nauczyciela muzyki. Nauczył się gry na skrzypcach, potem tańca, malarstwa i ogrodnictwa i wrócił do architekta. Stał się sławnym budowniczym, a ludzie do dzisiejszego dnia mieszkają w zgodzie i harmonii w budowanych przez niego domach.

CEGIELNIA ART, Nowe Kawkowo 13

Pracownia ceramiczna i galeria ceramiki Letycji Pietraszewskiej: rzeźby, płaskorzeźby, mozaiki, formy użytkowe i dekoracyjne.

Otwarte spotkanie warsztatowe Warmińskiej Pracowni Ikony.

RÓŻANE WZGÓRZA, Szałstry 42

W Ziołowej Galerii – centrum naszego gospodarstwa – będzie można wysłuchać opowieści o niezwykłych właściwościach otaczających nas pospolitych roślin i kwiatów. W przydomowym ogródku można je zobaczyć, dotknąć, spróbować, poczuć.

Dzieciom umili czas specjalnie przygotowany kącik zabaw, a staruszek Kłobuk zaprosi do pobliskiego zagajnika na grę terenową Skarb Kłobuka Psotnika.

Na podwórzu zapłonie ognisko, na którym ugotujemy w kociołku zupę pokrzywową z przepisu starej czarownicy.

ART WOOD KAWKOWO, Stare Kawkowo 5B

Pracownia stolarstwa artystycznego, w której z drewna i pozornie nieprzydatnych przedmiotów powstają niepowtarzalne stoły, lampy, patery, misy czy deski kuchenne. Zapraszamy na wystawę naszych prac oraz kolekcji upcyklingowych aparatów fotograficznych i drewnianych mis medytacyjnych.

Zabawka na życzenie – podczas *Sztuki w Obejściu* udostępniemy gościom naszą pracownię i wspólnie wykonamy zabawki lub inne przedmioty według Waszych pomysłów.

Gościnnie wystawa prac Joanny Stasiak: malarstwo na jedwabiu.

Zachrzaniem – akcja, w ramach której można będzie ukopać sobie chrzan za domem.

BEREZÓWKA, Szałstry 43B

Berezówka to przede wszystkim miejsce znane z dobrego jedzenia.

Głodne kawałki śpiewa gospodarz – Jacek Bereza

TEATR WĘGAJTY, Węgajty 18

Miejsce spektakli, spotkań, warsztatów, a także festiwalu „Wioska Teatralna”. Pierwsze działania miały tu miejsce w 1982 roku. W 1986 powstał teatr, który swoją nazwę wziął od pobliskiej wsi. Dziś w Ośrodku działają dwa zespoły: Teatr Węgajty i Schola Węgajty.

Muzeum Teatralne: impresje filmowe z najnowszych działań zrealizowanych podczas tegorocznej Wioski Teatralnej: „Ubu król” i „Automat z marzeniami” oraz ekspozycja rekwizytów i pamiątek z ponad trzydziestoletniej działalności Teatru.

Playground: ksylofon z bali drewnianych, batyskaf leśny i powstający właśnie, nowy obiekt wyplatany z leszczyny.

Spotkania – wystawa wędrowniej ceramiczki, Izabeli Barańskiej. „Przetapiam z gliną tlenki metali i szkła. Ważna jest przestrzeń w której jestem i pracuję, światło, dźwięk – piękno tkwiące w zmienności.”

Finisaż z udziałem norweskiego didżeja, muzyka i producenta Bendika Baksaasa.

Inna Szkoła Teatralna: „Godzina Zero” – spektakl o zbiorowych lękach, ksenofobii, wymieraniu gatunków i poszukiwaniu realnej utopii. Inscenizacja: Wacław Sobaszek.

Koncert zespołu Sol et Luna.

REMIZA WĘGAJTY – budynek w środku wsi
650-lecie wsi Węgałty – wystawa zdjęć i pamiątek zgromadzonych z okazji obchodów jubileuszu oraz pocztówek zaprojektowanych przez dzieci.

GALERIA PRZERWA, Nowe Kawkowo 30

W Galerii Przerwa, przerwa na myśli: Myśli – projekt fotograficzny Joanny Barchetto.

Ekspozycja stała galerii: prace lokalnych artystów, malarstwo, biżuteria, metaloplastyka.

WARMIŃSKA PRACOWNIA IKONY

Warmińska Pracownia Ikony od 2010 r. skupia ikonografów z Nowego i Starego Kawkowa, Pupek, Szałstr, Lutr i Olsztyna, studiujących i praktykujących – pod opieką Grupy Agathos i Scholi Węgałty – tradycyjne techniki pisania ikon sięgające pierwszych wieków chrześcijaństwa.

Otwarte spotkanie warsztatowe w Cegielni Art.

Wystawa ikon w Kaplicy Oblicza Pańskiego w kościele w Nowym Kawkowie.

Koncert muzyki bizantyjskiej i gregoriańskiej w wykonaniu Scholi Cantorum Warmiensis

GOSPODARSTWO „KAWKOWO” Nowe Kawkowo 21

Stare warmińskie gospodarstwo z pięknie zachowaną aleją bukową. Opiekę nad domem przejął niedawno Stanisław Kamionka, który postanowił nadać temu miejscu drugą młodość.

Złot młodości cynicznej ery atomowej – część 2 – wystawa zdjęć pokazująca co tu wydarzyło się przez ostatni rok.

Kino w stodole. Niemy film z muzyką na żywo w aranżacji Kuby Sojki i jego gości. Przed filmem ciepłe wegetariańskie jedzenie.

KRAINA SMAKU, Pupki17

Kraina Smaku znana też jako Trautówka – gospodarstwo Doroty Traut znane z pysznej domowej kuchni.

Warsztat wyplatania „bożych oczek”.

BAŁĄG 8

Do Domku na Łące zaprasza Koło Gospodyń Wiejsko-Miejskich: Julita i Paweł Pękalscy, Joanna Aszenberg, Joanna Płachecka, oraz Kasia Sobczyk: „Radosna twórczość proziewająca, figurki drewniane, kamienno-metalowe rzeźby, obrazy oraz małe formy, mebelki z odzysku malowane z zapalem, autorskie lampy, serki kozie smakowite, zioła z tutejszych łąk, chlebki własnoręcznie wypiekane”.

KORONCZARNIA, Nowe Kawkowo 46A

W pracowni Moniki Paśnik-Petryczenko powstaje unikalna koronkowa biżuteria. Każdy egzemplarz tworzony jest ręcznie za pomocą techniki zwanej frywolitką. Podobno sztuka ta w swej pierwotnej formie znana była już w starożytnych Chinach i Egipcie.

Od jakiegoś czasu w Koronczarni zagościł temat budowania z gliny i słomy. Podczas *Sztuki w Obejściu* eksperymentów ciąg dalszy; można będzie obejrzeć efekty naszych prac, dowiedzieć się dlaczego korzystnie jest budować z gliny, popatrzeć jak to w praktyce wygląda. Można też zakasać rękawy i przyłączyć się do ekipy „gliniarzy”.

SIEDZIBA STOWARZYSZENIA RĘKĄ DZIEŁO Godki 21

Wiejski dom pracy twórczej, miejsce działań artystycznych i ekologicznych.

Otwarcie *Sztuki w Obejściu 2016* oraz uroczysta premiera tomiku poezji „Z księżycem na niebie rysuję” Piotra Romanowskiego.

Intuicje dźwięczne – koncert Zofii Bartoszewicz, Saby Litwińskiej i Mieczysława Litwińskiego.

Cała sobota dla Puszczy Białowieskiej: wystawa, spotkania z aktywistami Greenpeace patrolującymi Puszcze.

Koncert Rafała "Kwaska" Kwaśniewskiego poprzedzony interwencją muzyczną formacji Mikstura na robale.

GODKI 22A – DOM IWONY SOJKI

Kapela Jazgodki świętuje 11 lat grania razem, a także bycia, podróżowania, opowiadania. Będzie więc muzyczka i opowieści – nowe i stare, z różnych stron,

---

ukochane, z życia i snu, z Drogi Mlecznej i warmińskich chaszczy. Mamy nadzieję, że zjawią się różni przyjaciele – muzykanci i niemuzykanci, znani i nieznani. Mamy nadzieję, że przybędą ci, którzy już są niewidzialni. Będzie można posłuchać, posiedzieć, pograć, potaćczyć, ucieszyć się razem z nami...

Studio Fotograficzne "I love my baby" Joanny Barchetto zaprasza rodziców i dzieci na plenerowe sesje zdjęciowe.

Hemplution Showroom – pokazowa i jedyna w swoim rodzaju kolekcja ubrań z naturalnego, konopnego włókna.

Dla złaknionych i spragnionych mamy poczęstunek – domowe wypieki i ziołowe herbaty.

GOSPODARSTWO MARII KWIATKOWSKIEJ, Pupki 46
Maria Kwiatkowska mówi o sobie, że „rzeźbi dużą formę” – krajobraz: sadząc drzewa, oczyszczając stawy, wytyczając ścieżki, troszcząc się o zachowanie wiejskiego krajobrazu miejsca. Pasjonuje się zbieractwem i przetwórstwem. Na gości czekają zioła, przetwory domowe i opowieści – o sztuce pieczenia chleba, o rosnących wokół nas ziołach leczniczych, o kompostowaniu i innych umiejętnościach ogrodniczych.

LAWENDOWE MUZEUM ŻYWE, Nowe Kawkowo 11A
Muzeum Żywe im. Jacka Olędzkiego jest etnograficznym miejscem spotkania z dawną kulturą i minionym czasem.

Otacza je niewielka plantacja lawendy oraz mini-ogród botaniczny roślin zapomnianych i użytkowych. Aktywność muzealna ogniskuje się wokół obszarów przeciwstawień: mieć czy być, kultura-natura, swój-obcy. Muzeum działa w rejonie pogranicza, zgromadzone w nim eksponaty odzwierciedlają wielokulturowy charakter regionu.

Warsztaty fotograficzne w technice analogowej i klasycznej z użyciem ciemni.

Koncert kwartetu smyczkowego Avista.

Wernisaż i wystawa zdjęć lawendowych Doroty Pogońskiej.

WERSAL, Nowe Kawkowo 57
Znakowanie. Plenerowa wystawa prac Magdaleny Szczerbakowicz.
Kramik z lokalnym miodem i niebanalnym rękodziełem. Przy ognisku, w kociołku, przygotujemy potrawę, która ucieszy smakoszy, a miłośników muzyki uraczymy dźwiękami płynącymi z wysokiej klasy głośników Olka Racza. W trakcie wydarzenia powstanie też instalacja, której autorami będą nasi goście.

EDUKACYJNE GOSPODARSTWO EKOLOGICZNE,
Godki 22
Między obejściami. Spacer poświęcony zmianom krajobrazu wsi.

Dlaczego krajobraz się zmienia? Co i kto o tym decyduje? Jakie procesy społeczne, ekonomiczne, przyrodnicze za tym stoją? Co ginie bezpowrotnie? O co warto walczyć? Jak będzie wyglądał krajobraz wsi przyszłości? Na te pytania będziemy szukać odpowiedzi w trakcie spaceru w okolicach wsi Godki.

Interesować nas będzie przede wszystkim zmiana, która się dokonuje tu i teraz, na naszych oczach. Poprzez spojrzenie na otaczającą przestrzeń będziemy chcieli porozmawiać o zmianach we współczesnym społeczeństwie, gospodarce, środowisku, które w ostatnim ćwierćwieczu przeorały krajobraz wiejski. Postaramy się też wyobrazić sobie perspektywę kolejnych dwudziestu kilku lat.

Spacer poprowadzi Dorota Łepkowska i Maciek Klimko Łepkowski oraz zaproszeni goście: architekci, artyści, naukowcy zajmujący się krajobrazem wsi, zwłaszcza warmińskiej.

Dostępna będzie też mini biblioteczka z ciekawymi publikacjami dotyczącymi szeroko rozumianego krajobrazu. Będzie można poczytać, porozmawiać i napić się herbaty.

(Sztuka w obejściu trwa przez dwa dni, przyp. autorki).

**WOJEWÓDZTWO
WIELKOPOLSKIE**

**SZTUKA
PIŁKA
- MOBILNA PRACOWNIA**

W okresie od czerwca do grudnia 2016 roku w gminie Przemęt zrealizowano cykl działań w ramach nowatorskiego projektu dla seniorów. Przedsięwzięcie miało na celu aktywizację społeczną i edukację kulturalną mieszkańców miejscowości oddalonych od centrów kultury, do których kultura przybyła wraz z pomysłodawcami projektu w postaci mobilnych pracowni twórczych. Czterema wybranymi bazami były miejscowości: Bucz, Ostonin, Przemęt i Solec Nowy.

Trzonem warsztatów adresowanych do seniorów, którzy byli głównym beneficjentem projektu oraz ich rodzin i przyjaciół, którzy mogli włączyć się w wybrane działania o charakterze międzypokoleniowym, była fotografia cyfrowa. Dynamicznie rozwijające się nowoczesne technologie i możliwości, jakie ze sobą niosą, są często dla osób dojrzałych czymś niezrozumiałym i budzącym lęk, ale też niedostępnym. Tym razem jednak nie tylko samodzielnie wykonywali zdjęcia za pomocą nowoczesnych technik, przy użyciu ważnych narzędzi jak m.in.: lampy zewnętrzne, statywy, blendy, zmienne obiektywy. Prace obrobiono i przygotowano do druku. Następnie efekty ich prac zostały zaprezentowane na specjalnie przygotowanej wystawie w Gminnym Centrum Kultury i Bibliotece w Przemęcie.

Przemęcki GCKiB jako partner przedsięwzięcia udostępnił także przestrzeń ekspozycyjną dla prac powstałych podczas warsztatów ceramicznych i garncarskich.

Uczestnicy projektu lepili formy ceramiczne, toczyli na kole garncarskim formy użytkowe i nieużytkowe, odlewali z form, czy zdobili porcelanowe naczynia kalkomanią ceramiczną. Następnie obserwowali, podczas plenerowych wypożyczonych, jak stworzone przez nich prace były wypalane w specjalnym piecu ceramicznym. W ten sposób mieli jedyną w swoim rodzaju szansę zmierzenia się z tą techniką – większość seniorów sięgała po nią pierwszy raz w życiu. Kolejną zaletą warsztatów było wytworzenie dzieł, które z powodzeniem mogą na co dzień służyć ich twórcom lub stać się świetnym pomysłem na prezent dla bliskiej osoby.

Seniorzy z gminy Przemęt oraz towarzyszący im podczas zajęć warsztatowych przyjaciele lub członkowie rodzin mieli również szansę przekonać się na własnej skórze, na czym polega praca malarza. Dzierżąc w jednej dłoni pędzel, w drugiej zaś paletę uczyli się podstaw kompozycji, kształtowania kolorów czy zasad rządzących wybranymi technikami malarskimi. Była to twórczość stacjonarna, wykluwająca się w świetlicach i salach wiejskich, do których dotarła mobilna pracownia. Z czasem jednak uczestnicy warsztatów wyszli w plener i tak pod okiem profesjonalistów powstały dzieła, jakie w grudniu zaprezentowano szerszej widowni.

Jako artyści z nie małym dorobkiem na swoim koncie przemęćcianie zaczęli podróżować, by tym razem wspólnie pochylić się nad twórczością postaci powszechnie rozpoznawanych i szanowanych. W ramach projektu *SZTUKA PUKA - mobilna pracownia seniorzy*

z gminy Przemęt wybrali się dwukrotnie na całodniową wycieczkę do Poznania, podczas której zwiedzili stałe ekspozycje w Muzeum Narodowym, Bramę Poznania, a wieczorem wysłuchali koncertów w Filharmonii Poznańskiej.

Ponad 60 seniorów powyżej 60 roku życia, którzy skorzystali z niezwyklej okazji spędzenia czasu w sposób dla nich niekonwencjonalny i którzy często po raz pierwszy w życiu mieli do czynienia z tzw. „sztuką wysoką” - nie tylko w charakterze biernego obserwatora, ale przede wszystkim czynnego uczestnika wydarzeń. Ponad 60 osób – członków rodzin, dzieci, wnucząt, przyjaciół, którzy postanowili towarzyszyć odważnym mieszkańcom gminy Przemęt w ich drodze ku poznaniu sztuki, oswojeniu się z nią, ale także odkrywaniu własnych możliwości i umiejętności. Przeprowadzenie ponad 46 mobilnych, interdyscyplinarnych warsztatów twórczych w wymiarze ponad 138 godzin. Dwudniowy plener twórczy w Ośrodku Wczasowym „Trzy Jeziora” w Wieleniu. Jednak najcenniejszą wartością, jaką wskazywali uczestnicy projektu po jego zakończeniu, są ich wspomnienia ze wspólnie odbytych zajęć, wyjazdów, spotkań plenerowych, bycia w gronie seniorów, rozmów z artystami i instruktorami, którzy otwarcie dzieli się z nimi swoją wiedzą i doświadczeniem choćby po to, by łatwiej było im zrozumieć specyficzny i niełatwy w interpretacji język sztuki współczesnej.

**WOJEWÓDZTWO
WIELKOPOLSKIE**

**IDŹ
PATRZ
CZUJ**

**POZNAŃSKI
CZERWIEC 56**

Jeśli poznawać historię Poznańskiego Czerwca 1956, to tylko w niestandardowy sposób. Jak? Przejść quest lub doświadczyć wartości, takich jak: wolność, demokracja, czy godność osobista poprzez dramę stosowaną.

IDŹ

Quest, czyli bezobsługowa i bezpłatna gra terenowa dla osób w każdym wieku, dzięki której w formie zabawy uczestnicy zostaną wprowadzeni w historię Poznańskiego Czerwca. Ulotkę questową bezpłatnie można pobrać ze strony Region Wielkopolska.

PATRZ

Zapraszamy do odwiedzenia Muzeum Powstania Poznańskiego – Czerwiec 56. Wizyta jest świetnym uzupełnieniem wiedzy zdobytej wcześniej w queście.

CZUJ

Ostatnia część projektu to warsztaty dramowe. Drama stosowana jest uważana za jedną z najbardziej efektywnych metod edukacyjno-profilaktycznych wspierających uczenie przez doświadczenie. Wykorzystuje naturalną umiejętność człowieka do wchodzenia w role i umożliwia swobodną pracę nad omawianym problemem w świecie fikcji. Uczestnicy warsztatów mieli okazję poczuć sytuację, z jaką mierzyli się uczestnicy buntu.

Jedną z technik dramy, którą zastosowano były „stymulatory” – wykorzystano zestaw celowo dobranych przedmiotów uczestnika Poznańskiego Czerwca zgromadzony w torbie na ramię, wokół których odbiorcy budowali historię.

Celem stymulatorów jest aktywne zaangażowanie uczestników w jej poznanie – przyglądają się przedmiotom, zastanawiają się czym są dla bohaterów. Przedmioty stymulują wyobraźnię i pozwalają odczuć klimat tamtych dni, "wejść" w świat bohaterów.

Aby promować, i samo wydarzenie historyczne, i narzędzia do edukowania o historii, organizatorzy przeszkolili bibliotekarzy z prowadzenia zajęć z wykorzystaniem stymulatorów oraz metody dramy stosowanej.

Scenariusze warsztatów opublikowano w wersji elektronicznej wraz z questem i krótką historią Poznańskiego Czerwca '56.

Możliwe jest wypożyczenie walizki ze "Stymulatorami" do realizacji warsztatów - instytucje zainteresowane przeprowadzeniem warsztatów mogą wypożyczyć „Stymulatory” w formie walizki.

**WOJEWÓDZTWO
ZACHODNIOPOMORSKIE**

**MIEJSCA I GRANICE
ŚWIĘTO
LOKALNE**

MIEJSCA I GRANICE. ŚWIĘTO LOKALNE to interdyscyplinarne, integrujące i aktywizujące wydarzenie kulturalne i artystyczno-edukacyjne w przestrzeni wiejskiej przy twórczym udziale mieszkańców i organizacji z obydwu stron granicy oraz uznanych artystów i animatorów. W niewielkiej wsi w województwie zachodniopomorskim przez cztery dni odbywać się będą miały miejsce cuda dialogu pomiędzy historią, sztuką i życiem.

Intrygująca historia granicznej wsi Stolec (niegdyś Stolzenburg – siedziba znanego na Pomorzu rodu von Ramin, a po wojnie zamknięta zona – najdalej wysunięta na zachód placówka WOP) wraz ze wszystkimi współczesnymi kontekstami przygranicznymi jest źródłem inspiracji dla artystów z Teatru Kana już od kilku lat. W 2014 r. współrealizowali w tym miejscu transgraniczny projekt, którego centrum była opowieść o ludziach i przestrzeni. „W tym roku postanowiliśmy wrócić w to miejsce i przesunąć granice relacji, proponując mieszkańcom wspólne kreowanie lokalnego święta. – opowiada Rafał Foremski, współtwórca koncepcji artystycznej wydarzenia – To nieoczywista droga, pełna niespodzianek, wymagająca rewizji wzajemnych wyobrażeń, lecz inspirująca. Zaprosiliśmy do niej również kilku ważnych dla nas artystów, otwartych na eksperyment i wyczulonych na pracę w indywidualnej przestrzeni. Dokąd nas ona zaprowadzi, przekonamy się niebawem.”

Zaproszeni artyści, m.in. Paweł Romańczuk, Weronika Fibich, Natalia Szostak i Jacek Hałas, przez cztery dni będą jednocześnie gośćmi i współgospodarzami miejscowości Stolec. Ich przewodnikami po miejscu będą sami mieszkańcy – zarówno polskiej, jak i niemieckiej części pogranicza. Efektem tej współpracy będzie czterodniowe, otwarte święto lokalne. Odbędą się m.in. spacery śladem instalacji artystycznych w przestrzeni publicznej, spektakl lalkowy stworzony z lokalną młodzieżą, warsztaty pocztówkowe i spotkanie wokół historii najstarszej na Pomorzu huty szkła. Wielkim finałem będzie wspólna muzyczna uczta u stóp zabytkowego pałacu tuż nad brzegiem jeziora Stolsko, złożona z potraw przyniesionych przez uczestników i niemal zapomnianego repertuaru pieśni strażackich.

DOBRE PRAKTYKI WSKAZANE PRZEZ ANKIETOWANYCH

W udostępnionej ogólnopolskiej ankiecie zatytułowanej tak, jak projekt stypendialny - „Ćwiczenia z projektów kultury” respondenci odpowiadali na następujące pytania:

1. Czy jest Pani/ Pan pracownikiem instytucji kultury?
2. Czy jest Pani/ Pan pracownikiem zatrudnionym do realizacji zadań projektowych?
3. W którym województwie Pani/ Pan pracuje?
4. Czy jest Pani/ Pan wykształcony kierunkowo do realizacji zadań projektowych (czy w toku studiów otrzymała Pani/ Pan narzędzia budujące kompetencje do tworzenia/ pisanie, prowadzenia, ewaluowania i rozliczania projektów kultury)?
5. Absolwentką/ absolwentem jakiego kierunku jest Pani/Pan?
6. Proszę o wskazanie rodzajów projektów kultury, które Pani/ Pan prowadziła/ prowadził (do wyboru: edukacja artystyczna/ edukacja kulturalna, teatr, taniec, film, sztuki wizualne, literatura, inne)
7. Proszę o opisanie w kilku zdaniach (3-5) przykładu dobrej praktyki - kreatywnego/ twórczego - pozytywnie Państwa zaskakującego - rozwiązania, z jakim spotkaliście się Państwo (lub sami wdrożyliście) przy realizacji projektu na dowolnym jego etapie

---

W ankiecie wzięło udział 57 respondentów (41 kobiet i 16 mężczyzn). Wśród nich znaleźli się przedstawiciele każdego z województw; każdy był pracownikiem instytucji kultury (wybiórczo związanym także z organizacjami pozarządowymi). 36 osób zaznaczyło odpowiedź wskazującą na zatrudnienie na stanowisku związanym z realizacją zadań projektowych. Jedynie 4 osoby uznały, że wykształcenie kierunkowe dało im kompetencje do wykonywania pracy związanej z zadaniami projektowymi (byli to absolwenci zarządzania, w tym także zarządzania kulturą).

Każdy z respondentów odnotował fakt, że prowadził projekty kultury. W odpowiedzi „inne” najczęściej pojawiała się wskazanie na produkcję festiwali (muzycznych, filmowych, teatralnych, interdyscyplinarnych).

Z podanych 61 przykładów dobrych praktyk, wybrałam kilka, które wpisują się w specyfikę projektów kultury (i z których szerszym opisem/ raportem udało mi się zapoznać po zidentyfikowaniu działania, gdyż respondenci nie podawali organizacji prowadzących wskazywane przez nich projekty).

**PLAKAT - AFISZ
JAKO KANINA ARTYSTYCZNA**

**Nowa forma afisza promującego spektakl.
Nie był to plakat, a tkanina artystyczna**

**(jej print wykorzystywany jest
także na materiałach kostiumów
i elementów scenografii w spektaklu).**

**Praca z osobami niepełnosprawnymi
(także umysłowo) traktowana jako
działania inkluzyjne, a nie terapeutyczne.**

**Przykłady może stanowić
każde z działań Teatru 21.**

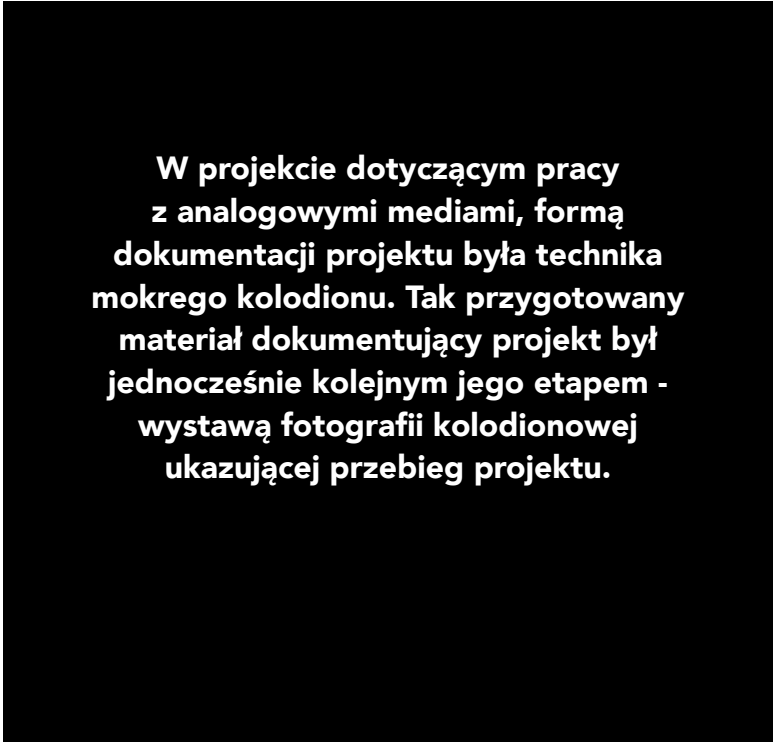
**INKLUZJA
NIEPEŁNOSPRAWNYCH**

MOKRY KOLODION

- NARZĘDZIE DOKUMENTACJI PROJEKTU

W projekcie dotyczącym pracy z analogowymi mediami, formą dokumentacji projektu była technika mokrego kolodionu. Tak przygotowany materiał dokumentujący projekt był jednocześnie kolejnym jego etapem - wystawą fotografii kolodionowej ukazującej przebieg projektu.

Prowadzona przez lubelski Dom Słów akcja (projekt) na 700-lecie miasta, który polega na tym, że każdy mieszkaniec Lublina może napisać list do sąsiada/ sąsiadów.

„Zapraszamy Was do pisania listów do siebie nawzajem. Opowiedzcie w nich historię o swoim Lublinie, o tym, co w nim lubicie lub co polecacie (może jakieś wydarzenie, a może miejsce warte odwiedzenia?), ale też sami dajcie się bliżej poznać, napiszcie kim jesteście, czym zajmujecie się na co dzień lub czym się interesujecie. Dlaczego Was do tego zachęcamy? W ten sposób chcemy przypomnieć o trochę już zapomnianej sztuce pisania listów, dowiedzieć się, kim są inni mieszkańcy Lublina, podzielić się swoimi opowieściami o naszym mieście”.
ukazującej przebieg projektu.

**LISTY
SĄSIEDZKIE**

Technologia rozszerzonej rzeczywistości (VR) stosowana jako nowa forma dokumentacji projektu. Wykorzystano ją na przykład w projekcie dyplomowym ASP w Łodzi pt. *Serce miasta*, gdzie przestrzeń dawnego Dworca Fabrycznego została zaprogramowana tak, że można było oglądać ją (przez occlusy) w perspektywie 360 stopni.

**VIRTUAL
REALITY**

PRACA DLA MIEJSCA

Wejście w artystyczny dialog ze starą fabryką "Wigencja", która wkrótce zostanie nową siedzibą Teatru Pinokio, rozszerzoną o formułę Centrum Sztuki Współczesnej dla Dzieci i Młodzieży. To działanie pozwoliło na otwarcie opuszczonego budynku na nowy etap, przy jednoczesnym udokumentowaniu jego historii.

Narodowe Czytanie *Wesela* w Teatrze Śląskim w Katowicach, w które włączyli się spontanicznie mieszkańcy miasta.

Obecnie rusza tam inicjatywa *Teatr Tekstu* - spotkania raz w miesiąc dedykowane mieszkańcom, którzy zainteresowani są spontanicznym czytaniem tekstów dramatycznych.

NARODOWE CZYTANIE "WESELA" W TEATRZE ŚLĄSKIM

**MIEJSCE
NA TWÓJ PRZYKŁAD
DOBREJ PRAKTYKI**

Spektakl wraz z działaniami edukacyjnymi (warsztaty muzyczne, cyrkowe, aktorskie oraz parada przez centrum miejscowości) będący stałą propozycją programu Lato w Teatrze. Grupa aktorów i muzyków dociera ze swoimi działaniami w obszary, w których dostęp do kultury jest ograniczony.

PIPPI POŃCZOSZANKA

INDEKS OGÓLNOPOLSKICH ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

INDEKS OGÓLNOPOLSKICH ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

Poniżej znajdziecie Państwo wykaz podstawowych operatorów programów grantowych. Po wpisaniu ich nazw w wyszukiwarkę zostanie wskazany (jako pierwszy rekord) odnośnik do głównej strony internetowej każdego z nich.

Wśród wykazów przekazują także odrębne źródło zawierające wszystkie programy grantowe, w których (przez cały rok) mogą aplikować organizacje pozarządowe.

Wybrani operatorzy programów grantowych:

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Instytut Muzyki i Tańca

Instytut Książki

Instytut Adama Mickiewicza

Narodowe Centrum Kultury

Narodowe Centrum Kultury Filmowej

Instytut Teatralny: Lato w Teatrze, Teatr Polska, Placówka

programy urzędów miejskich

programy urzędów wojewódzkich

rezydencje w muzeach i na scenach teatralnych

kalendaryz konkursów dla NGO:

[https://calendar.google.com/calendar/embed?
src=nu115cpm0138bocl0524ts08do@group.calendar.go
ogle.com&pli=1](https://calendar.google.com/calendar/embed?src=nu115cpm0138bocl0524ts08do@group.calendar.google.com&pli=1)

PODZIĘKOWANIA

Serdeczne podziękowania za wsparcie i pomoc w powstaniu publikacji kieruję przede wszystkim do korespondujących ze mną przedstawicieli wszystkich szesnastu polskich Urzędów Wojewódzkich oraz do anonimowych respondentów ankiety poświęconej „Ćwiczeniom z projektów kultury”.

Za dynamiczny i bardzo twórczy czas dziękuję uczestnikom warsztatów z projektów kultury, którzy pytali mądrze, wąpili śmiało, poszukująco przypatrywali się materiałom, by finalnie przedstawić mądre i właściwe załączki własnych projektów kultury.

Dziękuję Przyjaciołom z Teatru Szwalnia za ogromną wyrozumiałość i udostępnienie przestrzeni warsztatowej.

Ogromne podziękowania kieruję również do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, które w ramach stypendium z zakresu upowszechniania kultury za rok 2017 wsparło i uwierzyło w mój pomysł.

P.T.

teatr szwalnia

DOLNOŚLĄSKI
URZĄD WOJEWÓDZKI

KUJAWSKO-POMORSKI
URZĄD WOJEWÓDZKI W BYDGOSZCZY

LUBELSKI
URZĄD
WOJEWÓDZKI
w Lublinie

LUBUSKI
URZĄD WOJEWÓDZKI

ŁÓDZKI URZĄD WOJEWÓDZKI W ŁODZI

ul. Piotrkowska 104, 90-926 Łódź, tel.: (+48) 42 664-10-00, (+48) 42 664-10-01

MAŁOPOLSKI
URZĄD WOJEWÓDZKI W KRAKOWIE

Mazowiecki
Urząd Wojewódzki w Warszawie

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
Województwa Opolskiego

Podkarpacki Urząd Wojewódzki
w Rzeszowie

Podlaski Urząd Wojewódzki
w Białymstoku

POMORSKI URZĄD WOJEWÓDZKI
W GDAŃSKU

Świętokrzyski
Urząd Wojewódzki

Warmińsko-Mazurski
Urząd Wojewódzki w Olsztynie

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

ZACHODNIOPOMORSKI
Urząd Wojewódzki w Szczecinie

ISBN 978-83-950097-0-9

Łódź 2017

publikacja powstała dzięki środkom Ministerstwa
Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach
stypendium z zakresu upowszechniania kultury